

**Узагальнення практики розгляду
Київським окружним адміністративним судом
справ зі спорів з приводу реалізації публічної фінансової політики,
зокрема зі спорів у сфері державного регулювання ринків фінансових послуг
за період з 01.01.2015 по 30.06.2016**

Публічна фінансова політика розуміється як планована та систематична діяльність держави та органів місцевого самоврядування у сфері мобілізації, розподілу, перерозподілу й використання публічних фондів коштів з метою виконання покладених на них завдань і функцій та задоволення публічного інтересу.

Статтею 92 Конституції України визначено, що законами України встановлюються: Державний бюджет України і бюджетна система України; система оподаткування, податки і збори; засади створення і функціонування фінансового, грошового, кредитного та інвестиційного ринків; статус національної валюти, а також статус іноземних валют на території України; порядок утворення і погашення державного внутрішнього і зовнішнього боргу; порядок випуску та обігу державних цінних паперів, їх види і типи. Разом із тим, це далеко не єдине конституційне положення, що стосується публічних фінансів. Адже саме на рівні Конституції України закріплюється й обов'язок сплачувати податки, і засади розбудови бюджетної системи, і повноваження Кабінету Міністрів України в частині бюджетного процесу, і статус Рахункової палати, й основна функція Національного банку України та порядок формування його керівних органів, і гарантування належної фінансової бази місцевому самоврядуванню тощо. Варто зазначити, що конституційні норми-принципи, на яких базується багато галузевих утворень, підгалузей та інститутів, закладають ті засади, спираючись на які і розробляється, і формується галузевий режим.

Все це дозволяє робити висновок про високу значущість публічних фінансів в процесі виконання державою завдань та функцій, що впливають в цілому з конституційного ладу та публічної політики, яка реалізується державними органами з відповідною компетенцією.

Однією із важливих складових публічної фінансової політики є державне регулювання ринків фінансових послуг.

На сьогодні законодавство України регулює певні відносини, які безпосередньо пов'язані з послугами у фінансовому секторі, та визначає саме поняття «фінансові послуги». Так, Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» визначає, що фінансова послуга - це операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, - і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів.

У свою чергу, державне регулювання ринку фінансових послуг розуміється як здійснення державою комплексу заходів щодо регулювання та нагляду за ринками фінансових послуг з метою захисту інтересів споживачів фінансових послуг та запобігання кризовим явищам.

Виходячи з міжнародно визнаної класифікації видів фінансових послуг, ринок фінансових послуг України в частині регулювання та нагляду можна умовно поділити на такі сегменти: 1) ринок банківських послуг; 2) фондовий ринок; 3) ринок страхових послуг; 4) ринок послуг інших небанківських фінансових установ.

Об'єктом дослідження судової практики є судові рішення Київського окружного адміністративного суду за період з 01.01.2015 по 30.06.2016 у справах зі спорів у сфері державного регулювання ринків фінансових послуг у частині регулювання та нагляду на ринку банківських послуг та послуг інших небанківських фінансових установ.

Метою дослідження є вивчення причин виникнення спорів у сфері державного регулювання ринків фінансових послуг, зокрема, ринків банківських послуг та послуг інших небанківських фінансових установ, а також визначення юрисдикції при вирішенні спорів даної категорії, однакового застосування судами норм законодавства при розв'язанні зазначених спорів, аналіз судової практики і проблем, що виникають при вирішенні зазначених спорів, причини скасування, зміни судових рішень судами вищих інстанцій.

Аналіз статистичних показників, що характеризують процес провадження у справах зазначеної категорії протягом 2015 року та I півріччя 2016 року свідчить про наступне.

Згідно з даними комп'ютерної програми «Діловодство спеціалізованого суду» протягом 2015 року та I півріччя 2016 року у провадженні Київського окружного адміністративного суду перебувало 314 позовних заяв та справ зі спорів з приводу реалізації публічної фінансової політики, зокрема зі спорів у сфері державного регулювання ринків фінансових послуг (з них: у 2015 р. – 141, у I півріччі 2016р. - 242 з урахуванням залишку за 2015 р. - 69).

Загалом розглянуто 298 адміністративних справ та матеріалів позовних заяв зазначеної категорії (у 2015 р. – 83, у I півріччі 2016 р. – 215).

За результатами розгляду на стадії відкриття провадження у справі:

- повернуто позовну заяву – 96 (у 2015 р. – 40, у I півріччі 2016 р. – 56);
- відмовлено у відкритті провадження – 29 (у 2015 р. – 13, у I півріччі 2016 р. – 16);
- залишено без розгляду на підставі статті 155 Кодексу адміністративного судочинства України – 1 (у I півріччі 2016 р.).

У 172 справах (у 2015 р. – 30, у I півріччі 2016 р. – 215) після відкриття провадження у справі:

- залишено позов без розгляду на підставі статті 155 Кодексу адміністративного судочинства України – 48 (у 2015 р. – 9, у I півріччі 2016 р. – 39);

- закрито провадження у справі – 5 (у I півріччі 2016 р.);
- ухвалено 119 постанов (у 2015 р. – 21, у I півріччі 2016 р. – 98), з них із задоволенням позовних вимог – 77 (у 2015 р. – 20, у I півріччі 2016 р. – 57).

Узагальнення здійснювалося за період, коли ще не було нових сформульовано правових позицій Верховного Суду України щодо підсудності справ даної категорії, згідно з якими звернення позивача до суб'єкта владних повноважень не є підставою для розгляду спору у порядку адміністративного судочинства, оскільки, позивач звернувся за захистом порушених прав, що виникли із цивільних відносин, а саме із цивільно-правової угоди, тому такий спір підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства.

Узагальнення здійснювалося за період, коли ще не було нових сформульовано правових позицій Верховного Суду України щодо підсудності справ даної категорії, згідно з якими звернення позивача до суб'єкта владних повноважень не є підставою для розгляду спору у порядку адміністративного судочинства, оскільки, позивач звернувся за захистом порушених прав, що виникли із цивільних відносин, а саме із цивільно-правової угоди, тому такий спір підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства.

Причини, що сприяли виникненню спорів у справах зазначеної категорії.

Аналіз практики розгляду Київським окружним адміністративним судом справ зі спорів у сфері державного регулювання ринків фінансових послуг, зокрема, ринків банківських послуг та послуг інших небанківських фінансових установ, у 2015 та I півріччі 2016 року дає можливість зробити висновок, що **найпоширенішими підставами виникнення таких спорів є:**

1) протиправна бездіяльність Уповноваженої особи Фонду на ліквідацію відповідної юридичної особи щодо не включення позивача до переліку вкладників відповідного банку за певним договором банківського вкладу (депозиту), які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;

2) зобов'язання Уповноваженої особи Фонду на ліквідацію відповідної юридичної особи вчинити певні дії, а саме, включити особу позивача до переліку вкладників відповідного банку, які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб відповідно до певного договору банківського вкладу (депозиту) та надання Фонду гарантування вкладів фізичних осіб додаткової інформації на позивача, як вкладника відповідного банку, який має право на відшкодування за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб грошових коштів за певним договором банківського вкладу (депозиту);

3) визнання протиправними та скасування рішень Уповноваженої особи Фонду на ліквідацію відповідної юридичної особи про визнання нікчемним певного договору банківського вкладу (депозиту).

Предметом спору у більшості таких справ стала бездіяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та її уповноважених осіб на ліквідацію відповідної юридичної особи, зокрема, щодо не включення особи позивача до переліку вкладників відповідного банку за певним договором банківського вкладу (депозиту), які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Аналіз структури вирішених спорів даної категорії та їх динаміки свідчить про тенденцію до збереження переважної частки розглянутих справ щодо спорів про визнання протиправної бездіяльності та зобов'язання вчинити певні дії Уповноваженої особи Фонду на ліквідацію відповідної юридичної особи у сфері державного регулювання ринку фінансових послуг.

Характеризуючи *суб'єктний склад* учасників судового процесу у справах досліджуваної категорії, слід зазначити, що *позивачами*, в основному, виступали фізичні особи, які є вкладниками за певним договором банківського вкладу (депозиту) відповідного банку, у якому розпочато процедуру ліквідації, та вважали, що бездіяльність суб'єкта владних повноважень порушує їхні права, свободи або інтереси. У деяких випадках позивачем виступала юридична особа, яка зверталась до суду із позовом про зобов'язання вчинити певні дії з переведення грошових коштів, які належать суб'єкту господарювання та включення кредиторської вимоги до реєстру акцептованих вимог кредиторів. *Відповідачами*, як правило, виступали Фонд гарантування вкладів фізичних осіб та її уповноважені особи на ліквідацію відповідної юридичної особи, які здійснюють виведення неплатоспроможного банку з ринку та здійснення тимчасової адміністрації в банку, а також відшкодування коштів кожному вкладнику банку у розмірі вкладу, включаючи відсотки, нараховані на день початку процедури виведення Фондом банку з ринку.

Варто відмітити, що найчастіше у даній категорії позивачі звертались із позовами до адміністративного суду з таких підстав, які пов'язані між собою, а саме, 1) протиправна бездіяльність щодо не включення позивачів до переліку вкладників відповідних ліквідованих банків за певними договорами банківських вкладів (депозиту), які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; 2) зобов'язання вчинити певні дії щодо включення позивачів до переліку вкладників відповідних банків, які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб відповідно до певних договорів банківських вкладів (депозиту) та надання Фонду гарантування вкладів фізичних осіб додаткової інформації на позивачів, як вкладників відповідних банків, які мають право на відшкодування за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб грошових коштів за певними договорами банківських вкладів (депозиту).

Так, у справі № 810/5506/15 Сокол Ігор Володимирович звернувся до Київського окружного адміністративного суду з позовом до Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на здійснення тимчасової адміністрації у Публічному акціонерному товаристві «Український Професійний Банк» Пантіної Любові Олександрівни, в якому просив суд визнати протиправними дії щодо не включення позивача до переліку вкладників Публічного акціонерного товариства «Український Професійний Банк», які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на суму 23610,65 грн.; зобов'язати включити позивача до переліку вкладників Публічного акціонерного товариства «Український Професійний Банк», які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на суму 23610,65 грн. відповідно до договору банківського рахунку №89/ПР11 від 27.05.2015 та надати Фонду гарантування вкладів фізичних осіб додаткову інформацію на Сокола І.В., як вкладника Публічного акціонерного товариства «Український Професійний Банк», який має право на відшкодування за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб грошових коштів у розмірі 23610,65 грн. відповідно до договору банківського рахунку №89/ПР11 від 27.05.2015.

Відповідно до постанови Київського окружного адміністративного суду від 29.01.2016, яка набрала законної сили 08.03.2016, адміністративний позов задоволено у повному обсязі: визнано протиправними дії Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на здійснення тимчасової адміністрації у ПАТ «Український Професійний Банк», що полягають у не включенні Сокола І.В. до переліку вкладників ПАТ «Український Професійний Банк», які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на суму 23610,65 грн.; зобов'язано Уповноважену особу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на здійснення тимчасової адміністрації у ПАТ «Український Професійний Банк» включити Сокола І.В. до переліку вкладників ПАТ «Український Професійний Банк», які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на суму 23610,65 грн. відповідно до договору банківського рахунку №89/ПР11 від 27 травня 2015 року та зобов'язано відповідача надати Фонду гарантування вкладів фізичних осіб додаткову інформацію на Сокола І.В., як вкладника ПАТ «Український Професійний Банк», який має право на відшкодування за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб грошових коштів у розмірі 23610,65 грн. відповідно до договору банківського рахунку №89/ПР11 від 27 травня 2015 року.

У цій справі судом встановлено, що 27.05.2015 між ПАТ «Український Професійний Банк» (Банк) та Соколом Ігорем Володимировичем (Клієнт) укладено договір банківського рахунку №89/ПР11, за умовами якого Банк відкриває Клієнту поточний рахунок в національній валюті №2620962707 відповідно до вимог чинного законодавства України та зобов'язується приймати і зараховувати на рахунок, відкритий Клієнтові (власнику рахунка) грошові кошти, що йому надходять, виконувати розпорядження Клієнта про перерахування і видачу відповідних сум з рахунку

та проведення інших операцій за рахунком, а також надавати банківські послуги за дорученням Клієнта в межах вимог нормативно-правових актів НБУ.

Крім цього, 27.05.2015 на поточний рахунок Сокола І.В. за №2620962707 були зараховані грошові кошти у розмірі 23610,65 грн.

Проте, 28.05.2015 постановою Правління НБУ №348 ПАТ «Український Професійний Банк» віднесено до категорії неплатоспроможних банків. На підставі даної постанови виконавчою дирекцією Фонду гарантування вкладів фізичних осіб 28.05.2015 прийнято рішення № 107 про запровадження з 29.05.2015 тимчасової адміністрації строком на 3 місяці (з 29.05.2015 по 28.08.2015 включно) та призначення Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на здійснення тимчасової адміністрації в ПАТ «Український Професійний Банк» Пантіної Любові Олександрівни.

У своєму рішенні суд зазначив, що 28.05.2015 виконавчою дирекцією Фонду гарантування вкладів фізичних осіб прийнято рішення № 158 «Про початок процедури ліквідації ПАТ «Український Професійний Банк» та делегування повноважень ліквідатора банку». Згідно з даним рішенням з 31.08.2015 розпочато процедуру ліквідації ПАТ «УПБ» та делеговано всі повноваження ліквідатора ПАТ «УПБ», визначені статтями 37 та 38, частинами першою та другою статті 48 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», провідному професіоналу з питань врегулювання неплатоспроможності банків відділу запровадження процедури тимчасової адміністрації та ліквідації департаменту врегулювання неплатоспроможності банків Пантіній Любові Олександрівні строком на 1 рік з 31.08.2015 до 30.08.2016 включно.

02.09.2015 на офіційних сайтах Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та ПАТ «Український Професійний Банк» розміщено оголошення про те, що Фонд з 03.09.2015 розпочинає виплати коштів вкладникам банку.

Разом з цим, листом від 27.08.2015 за №01-10/4087 Уповноваженою особою Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на здійснення тимчасової адміністрації у ПАТ «УПБ» повідомлено позивача, що правочини, у тому числі договір поточного рахунку від 27.05.2015 №89/ПР11, операції з внесення 27.05.2015 грошових коштів на рахунок №2620962727, є нікчемними.

Суд наголосив, що зі змісту вказаного вище повідомлення вбачається, що висновки щодо нікчемності правочинів зроблено на підставі наявних у ПАТ «УПБ» документів, матеріалів та інформації, з урахуванням відомостей спеціалізованих програмних комплексів і ґрунтуються на положеннях частини 1 та 2 статті 228 Цивільного кодексу України та частини 3 статті 38 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб».

Задовольняючи адміністративний позов, суд виходив з того, що відповідачем не наведено, а судом не встановлено, доказів наявності підстав для визнання нікчемним договору банківського рахунку №89/ПР11 від 27.08.2015, а також відповідачем не надано доказів, які б свідчили, що зазначений правочин є таким, що порушує публічний порядок чи спрямований на порушення конституційних прав і свобод людини і громадянина, знищення, пошкодження майна держави. Натомість, судом встановлено, що на поточний рахунок позивача в ПАТ «Український Професійний банк» грошові кошти були зараховані до запровадження тимчасової адміністрації банку. Крім цього, відповідачем не надано доказів того, що зазначені кошти фактично не вносились, або були внесені з порушенням існуючого законодавства.

Правові, фінансові та організаційні засади функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб, повноваження Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, порядок виплати Фондом відшкодування за вкладами встановлені Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012 №4452-VI.

Згідно з положеннями частини 1 статті 3 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», Фонд є установою, що виконує спеціальні функції у сфері гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку. За змістом статті 11 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» управління поточною діяльністю Фонду здійснює виконавча дирекція Фонду.

Відповідно до частини 3 статті 12 України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» виконавча дирекція Фонду має такі повноваження у сфері забезпечення відшкодування коштів за вкладами:

1) визначає порядок ведення реєстру учасників Фонду; 2) визначає порядок відшкодування Фондом коштів за вкладами відповідно до розділу V цього Закону; 3) визначає порядок ведення банками бази даних про вкладників та ведення Фондом відповідної узагальненої бази даних; 3-1) призначає працівників, до повноважень яких належить проведення моніторингу стану дотримання банком вимог порядку формування та ведення баз даних про вкладників, проведення банком

банківських операцій, у тому числі збір інформації та копій документів, необхідних для підготовки проекту плану врегулювання, забезпечення проведення оцінки активів банку в порядку, встановленому Фондом (у тому числі заборгованості за кредитами перед банком, наявності та вартості забезпечення виконання зобов'язань за кредитними договорами, заборгованості за цінними паперами, що є у власності банку, вимог банку до клієнта за списаною безнадійною заборгованістю та наявності і вартості забезпечення виконання зобов'язань за такою заборгованістю тощо); 4) приймає рішення про відшкодування коштів за вкладами у разі прийняття Національним банком України рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку; 5) затверджує порядок визначення банків-агентів та визначає на підставі цього порядку банків-агентів; 6) приймає рішення про оплату Фондом витрат, пов'язаних із процедурою виведення неплатоспроможного банку з ринку, у межах кошторису витрат Фонду, затвердженого адміністративною радою Фонду; 7) встановлює вимоги до змісту договорів банківського вкладу, договорів банківського рахунку з питань, що стосуються функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб; 8) встановлює додаткові вимоги до порядку розкриття банками інформації для вкладників про умови надання банківських послуг із залучення вкладів.

Згідно з частиною 1 статті 26 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» Фонд гарантує кожному вкладнику банку відшкодування коштів за його вкладом. Фонд відшкодовує кошти в розмірі вкладу, включаючи відсотки, станом на день початку процедури виведення Фондом банку з ринку, але не більше суми граничного розміру відшкодування коштів за вкладами, встановленого на цей день, незалежно від кількості вкладів в одному банку. *Сума граничного розміру відшкодування коштів за вкладами не може бути меншою 200 000 гривень.* Адміністративна рада Фонду не має права приймати рішення про зменшення граничної суми відшкодування коштів за вкладами.

Частиною 2 цієї ж статті встановлено, що вкладник набуває право на одержання гарантованої суми відшкодування коштів за вкладами за рахунок коштів Фонду в межах граничного розміру відшкодування коштів за вкладами після прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку.

За визначенням, наведеним у статті 2 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» вклад - це кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній валюті, які залучені банком від вкладника (або які надійшли для вкладника) на умовах договору банківського вкладу (депозиту), банківського рахунку або шляхом видачі іменного депозитного сертифіката, включаючи нараховані відсотки на такі кошти.

У свою чергу, вкладник - фізична особа (у тому числі фізична особа - підприємець), яка уклала або на користь якої укладено договір банківського вкладу (депозиту), банківського рахунку або яка є власником іменного депозитного сертифіката.

Таким чином, згідно з наведеними визначеннями, позивач, на підставі договору банківського рахунку №89/ПР11 від 27.05.2015, укладеного з ПАТ «Український Професійний Банк», є вкладником у розумінні Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», а кошти, які були зараховані на цей рахунок – вкладом.

Порядок визначення вкладників, які мають право на відшкодування коштів за вкладами, врегульовано статтею 27 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб».

Відповідно до частини 1 статті 27 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», уповноважена особа Фонду складає перелік вкладників та визначає розрахункові суми відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду відповідно до вимог цього Закону та нормативно-правових актів Фонду станом на день отримання рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку.

Згідно з частиною 2 статті 27 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» уповноважена особа Фонду протягом одного робочого дня (у разі прийняття Національним банком України рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку з підстав, визначених частиною другою статті 77 Закону України «Про банки і банківську діяльність», - протягом 15 робочих днів) з дня отримання Фондом рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку формує перелік вкладників, які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду, з визначенням сум, що підлягають відшкодуванню.

Уповноважена особа Фонду зазначає у переліку вкладників суму відшкодування для кожного вкладника (частина 3 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»).

Протягом трьох робочих днів (у разі прийняття Національним банком України рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку з підстав, визначених частиною другою статті 77 Закону України «Про банки і банківську діяльність», - протягом 20 робочих днів) з дня отримання

Фондом рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку виконавча дирекція Фонду затверджує реєстр вкладників для здійснення виплат гарантованої суми відшкодування відповідно до наданого уповноваженою особою Фонду переліку вкладників. Фонд публікує оголошення про відшкодування коштів вкладникам у газетах «Урядовий кур'єр» або «Голос України» та на своїй офіційній сторінці в мережі Інтернет не пізніше ніж через сім днів з дня прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку (частина 5 статті 27 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»).

Відповідно до частини 6 статті 27 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» уповноважена особа Фонду протягом одного робочого дня (у разі прийняття Національним банком України рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку з підстав, визначених частиною другою статті 77 Закону України «Про банки і банківську діяльність», - протягом 15 робочих днів) з дня отримання Фондом рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку формує переліки вкладників, кошти яких не підлягають відшкодуванню Фондом відповідно до пунктів 4-11 частини четвертої статті 26 цього Закону.

Згідно з пунктами 3-5 розділу III Положення про порядок відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб коштів за вкладами, затвердженого рішенням виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 9 серпня 2012 року №14, уповноважена особа Фонду протягом трьох днів з дня отримання Фондом рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку формує та подає до Фонду повний перелік вкладників, які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду (додаток 8), із визначенням сум, що підлягають відшкодуванню (далі - Перелік), перелік вкладників, кошти яких не підлягають відшкодуванню Фондом відповідно до пунктів 4 - 6 частини четвертої статті 26 Закону, а також перелік осіб, які на індивідуальній основі отримують від банку проценти за вкладом на більш сприятливих договірних умовах, ніж звичайні, або мають інші фінансові привілеї від банку.

Перелік складається станом на день отримання рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку і включає суму відшкодування для кожного вкладника, яка розраховується, виходячи із сукупного обсягу всіх його вкладів у банку та нарахованих процентів (зменшених на суму податку), але не більше суми граничного розміру відшкодування коштів за вкладами, встановленого на дату прийняття такого рішення, незалежно від кількості вкладів в одному банку.

Визначений у Переліку залишок гарантованої суми надається з урахуванням розрахункових сум, сплачених вкладнику протягом дії тимчасової адміністрації у неплатоспроможному банку.

Якщо вкладник не отримав свої вклади у межах граничного розміру суми відшкодування протягом дії тимчасової адміністрації за рахунок цільової позики Фонду, така сума відшкодування включається до Переліку.

Перелік складається в алфавітному порядку за прізвищами вкладників та подається до Фонду на паперових та електронних носіях разом із супровідним листом.

Інформація про вкладника в Переліку має забезпечувати його ідентифікацію відповідно до законодавства.

Перелік на паперових носіях (пронумерованих, прошитих) засвідчується підписом уповноваженої особи Фонду та відбитком печатки банку, що ліквідується, на електронних носіях подається на CD-дисках у csv файлі. Дані на паперових та електронних носіях повинні бути ідентичними.

Відповідно до пункту 6 розділу III Положення про порядок відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб коштів за вкладами передбачено, що протягом процедури ліквідації уповноважена особа Фонду може надавати до Фонду додаткову інформацію про вкладників стосовно: зменшення (збільшення) кількості вкладників, яким необхідно здійснити виплати відшкодування; зміни розміру належних їм сум; зміни особи вкладника; змін реквізитів вкладників; змін розміру сум разом із змінами реквізитів вкладників.

Згідно з пунктами 2- 3 розділу IV Положення про порядок відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб коштів за вкладами, Фонд складає на підставі Переліку загальний Реєстр вкладників, які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду, за формою, наведеною у додатку 11 до цього Положення (далі - Загальний Реєстр).

Загальний Реєстр складається на паперових та електронних носіях.

Загальний Реєстр на паперових носіях (пронумерованих, прошитих) підписується відповідальною особою, яка його склала, та засвідчується підписом директора-розпорядника та відбитком печатки Фонду, на електронних носіях - на CD-дисках у csv файлі. Дані на паперових та електронних носіях повинні бути ідентичними.

Отже, наведені норми законодавства вказують на те, що процедура визначення вкладників, які мають право на відшкодування коштів за вкладами, включає наступні етапи: складення уповноваженою особою Фонду переліку вкладників та визначення розрахункових сум відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду; передача уповноваженою особою Фонду сформованого переліку вкладників до Фонду; складення Фондом на підставі отриманого переліку вкладників Загального Реєстру; затвердження виконавчою дирекцією Фонду Загального реєстру.

Натомість, як вбачається з листа уповноваженої особи від 27.08.2015 №01-10/4087, позивача, як вкладника за договором банківського рахунку №89/ПР11 від 27.05.2015, не включено до переліку вкладників у зв'язку з визнанням нікчемним правочину щодо зарахування на його поточний рахунок коштів у сумі 23610,65 грн., на підставі статті 38 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» та статті 228 Цивільного кодексу України, посилаюсь на те, що вказаний правочин порушує публічний порядок та спрямований на незаконне заволодіння майном держави.

Стосовно визнання відповідачем нікчемною операції з внесення 27.05.2015 року на поточний рахунок позивача №2620962707 грошових коштів у розмірі 23610,65 грн., суд зазначив наступне.

05.01.2015 між Соколом І.В. (Позикодавець) та ПП «Торговий дім «Юніверсал Трейдінг Компані» (Позичальник) було укладено договір про надання безвідсоткової позики №ТД-ПІ, на умовах якого Позикодавець взяв на себе зобов'язання передати Позичальнику грошові кошти у розмірі 500000,00 грн., а Позичальник – у строк до 31 грудня 2016 року повернути вказані грошові кошти Позикодавцю. На виконання умов даного договору позивач 27.02.2015 та 02.03.2015 перерахував на рахунок ПП «ТД «Юніверсал Трейдінг Компані», відкритий в АТ «Прокредит Банк» грошові кошти на загальну суму 251199,00 грн.

27.01.2015 ПП «ТД «Юніверсал Трейдінг Компані» повернуло позивачу на рахунок, відкритий у ПАТ «УПБ» частину раніше наданої грошової позики у сумі 23610,65 грн. Загалом, в період з 01.01.2015 по 31.05.2015 ПП «ТД «Юніверсал Трейдінг Компані» повернуло позивачу грошові кошти на суму 111188,35 грн.

Відповідно до картки рахунку №682 «Внутрішні розрахунки» дебіторська заборгованість ПП «ТД «Юніверсал Трейдінг Компані» перед Сколом І.В. становить 112183,00 грн.

Частиною 2 статті 38 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» передбачено, що протягом дії тимчасової адміністрації Фонд зобов'язаний забезпечити перевірку правочинів (у тому числі договорів), вчинених (укладених) банком протягом одного року до дня запровадження тимчасової адміністрації банку, на предмет виявлення правочинів (у тому числі договорів), що є нікчемними з підстав, визначених частиною третьою цієї статті.

За змістом частини 3 статті 38 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» правочини (у тому числі договори) неплатоспроможного банку є нікчемними з таких підстав: 1) банк безоплатно здійснив відчуження майна, прийняв на себе зобов'язання без встановлення обов'язку контрагента щодо вчинення відповідних майнових дій, відмовився від власних майнових вимог; 2) банк до дня визнання банку неплатоспроможним взяв на себе зобов'язання, внаслідок чого він став неплатоспроможним або виконання його грошових зобов'язань перед іншими кредиторами повністю чи частково стало неможливим; 3) банк здійснив відчуження чи передав у користування або придбав (отримав у користування) майно, оплатив результати робіт та/або послуги за цінами, нижчими або вищими від звичайних (якщо оплата на 20 відсотків і більше відрізняється від вартості товарів, послуг, іншого майна, отриманого банком), або зобов'язаний здійснити такі дії в майбутньому відповідно до умов договору; 4) банк оплатив кредиторі або прийняв майно в рахунок виконання грошових вимог у день, коли сума вимог кредиторів банку перевищувала вартість майна; 5) банк прийняв на себе зобов'язання (застава, порука, гарантія, притримання, факторинг тощо) щодо забезпечення виконання грошових вимог у порядку іншому, ніж здійснення кредитних операцій відповідно до Закону України "Про банки і банківську діяльність"; 6) банк уклав кредитні договори, умови яких передбачають надання клієнтам переваг (пільг), прямо не встановлених для них законодавством чи внутрішніми документами банку; 7) банк уклав правочини (у тому числі договори), умови яких передбачають платіж чи передачу іншого майна з метою надання окремим кредиторам переваг (пільг), прямо не встановлених для них законодавством чи внутрішніми документами банку; 8) банк уклав правочин (у тому числі договір) з пов'язаною особою банку, якщо такий правочин не відповідає вимогам законодавства України. 9) здійснення банком, віднесеним до категорії проблемних, операцій, укладення (переоформлення) договорів, що призвело до збільшення витрат, пов'язаних з виведенням банку з ринку, з порушенням норм законодавства.

Разом із тим, суду у ході судового розгляду справи не було надано жодних доказів наявності підстав, які наведені у статті 38 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», для визнання нікчемним правочину у випадку, який розглядається.

У частині першій статті 203 Цивільного кодексу України встановлено, що зміст правочину не може суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам.

У силу вимог частини першої статті 228 Цивільного кодексу України правочин вважається таким, що порушує публічний порядок, якщо він був спрямований на порушення конституційних прав і свобод людини і громадянина, знищення, пошкодження майна фізичної або юридичної особи, держави, Автономної Республіки Крим, територіальної громади, незаконне заволодіння ним.

Згідно із частиною другою статті 228 Цивільного кодексу України правочин, який порушує публічний порядок, є нікчемним. За правилами частини третьої цієї ж статті, у разі недодержання вимоги щодо відповідності правочину інтересам держави і суспільства, його моральним засадам такий правочин може бути визнаний недійсним. Якщо визнаний судом недійсний правочин було вчинено з метою, що завідомо суперечить інтересам держави і суспільства, то при наявності умислу у обох сторін - в разі виконання правочину обома сторонами - в дохід держави за рішенням суду стягується все одержане ними за угодою, а в разі виконання правочину однією стороною з іншої сторони за рішенням суду стягується в дохід держави все одержане нею і все належне - з неї першої сторони на відшкодування одержаного. При наявності умислу лише у однієї із сторін все одержане нею за правочином повинно бути повернуто іншій стороні, а одержане останньою або належне їй на відшкодування виконаного за рішенням суду стягується в дохід держави.

Разом із тим, відповідачем не доведено наявності правових підстав для невключення позивача до переліку вкладників ПАТ «Український Професійний Банк», які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду, як вкладника відповідно до договору банківського рахунку, тому дії відповідача, що полягають у не включенні Сокола Ігоря Володимировича до переліку вкладників Публічного акціонерного товариства «Український Професійний Банк», які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на суму 2 3610,65 грн., є протиправними.

Суд дійшов висновку, що оскільки протиправними діями порушено гарантовані позивачу частиною 1 статті 26 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» права на відшкодування коштів за вкладом за рахунок Фонду вимоги позивача про зобов'язання уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на здійснення тимчасової адміністрації у ПАТ «УПБ» включити Сокола І.В. до переліку вкладників ПАТ «Український Професійний Банк», які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на суму 23610,65 грн. відповідно до договору банківського рахунку №89/ПР11 від 27.05.2015 та надати Фонду гарантування вкладів фізичних осіб додаткову інформацію на Сокола І.В., як вкладника ПАТ «Український Професійний Банк», який має право на відшкодування за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб грошових коштів у розмірі 23610,65 грн. відповідно до договору банківського рахунку №89/ПР11 від 27.05.2015, є обґрунтованими та підлягали задоволенню.

При цьому, задовольняючи позовні вимоги у вказаній частині суд виходив з того, що обов'язок відповідача на вчинення відповідних дій прямо передбачений у Законі України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», а відповідно до пункту 6 розділу III Положення протягом процедури ліквідації уповноважена особа Фонду може надавати до Фонду додаткову інформацію про вкладників.

Проте, варто звернути увагу, що у даній категорії справ існує судова практика про відмову у задоволенні адміністративного позову.

Прикладом можна слугувати *справа №810/1462/16* за адміністративним позов Радченка Костянтина Сергійовича до уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію Публічного акціонерного товариства "РАДИКАЛ БАНК", третя особа - Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, в якому просив суд: визнати протиправною бездіяльність відповідача щодо не включення відомостей про Радченка Костянтина Сергійовича до переліку вкладників ПАТ "РАДИКАЛ БАНК", які мають на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, за Договором банківського рахунку від 09.07.2015 № 18381/П-1-980; зобов'язати відповідача подати до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб інформацію щодо Радченка Костянтина Сергійовича як вкладника, який має право на відшкодування коштів за вкладами в ПАТ "РАДИКАЛ БАНК" за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за Договором банківського рахунку від 09.07.2015 № 18381/П-1-980.

Як встановлено судом, постановою Правління Національного банку України від 09.07.2015 №452/БТ Публічне акціонерне товариство "РАДИКАЛ БАНК" віднесено до категорії неплатоспроможних. Рішенням виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від

09.07.2015 № 130 з 10.07.2015 розпочато процедуру виведення ПАТ "РАДИКАЛ БАНК" з ринку шляхом запровадження в ньому тимчасової адміністрації, призначено уповноважену особу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на здійснення тимчасової адміністрації у ПАТ "РАДИКАЛ БАНК".

Разом з цим, 9 липня 2015 року, між Радченком Костянтином Сергійовичем та ПАТ "РАДИКАЛ БАНК" укладено Договір банківського рахунку №18381/П-1-980 та відкрито поточний рахунок № 26209001018381. У цей же день на поточний рахунок Радченка К.С. були зараховані кошти у сумі 200 000,00 грн. з призначенням платежу: "Надання фінансової допомоги згідно з договором № 111 від 09.07.2015.", що перераховані з поточного рахунку № 26007001017670 ТОВ "АДВАНСС" у ПАТ "РАДИКАЛ БАНК".

Як убачається з виписки по особовому рахунку позивача залишок коштів на рахунку Радченка К.С. становить 197 980,00 грн.

Постановою Правління Національного банку України від 09.11.2015 № 769 прийнято рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію Публічного акціонерного товариства "РАДИКАЛ БАНК".

На підставі вказаної постанови НБУ виконавчою дирекцією Фонду гарантування вкладів фізичних осіб прийнято рішення від 09.11.2015 №203 про початок процедури ліквідації ПАТ "РАДИКАЛ БАНК", призначено уповноважену особу Фонду - Савельєву Анну Миколаївну, якій делеговано всі повноваження ліквідатора ПАТ "РАДИКАЛ БАНК", визначені статтями 37, 38 47-51 Закону України від 23.02.2012 № 4452-VI "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", на два роки з 10.11.2015 до 09.11.2017 включно.

Судом встановлено, що на виконання вимог статей 37, 38 Закону України від 23.02.2012 № 4452-VI "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" уповноваженою особою Фонду видано наказ від 09.11.2015 №204 "Про визнання правочинів нікчемними", в якому визначено критерії, за якими мають оцінюватися правочини і транзакції банку на предмет висновків щодо їх дійсності.

Відповідно до вказаного наказу ПАТ "РАДИКАЛ БАНК" вирішив вважати нікчемними правочини та транзакції у системі АБС Б-2 за наведеною ознакою, що вчинені між Радченком К.С. та ТОВ "АДВАНСС" 09.07.2015.

У своєму рішенні суд зазначив, що у листопаді 2015 року позивач звернувся до уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб із заявою про включення його до реєстру вкладників для виплати за рахунок Фонду гарантованої суми відшкодування коштів за вкладом.

Проте, згідно з повідомленням ПАТ "РАДИКАЛ БАНК" від 19.11.2015 № 3847/15, банк, посиляючись на положення статей 37, 38 Закону України від 23.02.2012 № 4452-VI "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", статті 202, 203, 215, 216, 236 Цивільного кодексу України повідомив позивачу, що вважає нікчемним правочин - транзакцію з поповнення рахунку власними коштами на суму 198 000,00 грн, дата вчинення транзакції 09.07.2015, час вчинення транзакції - 15:14.

Суд наголосив, що відповідач під час судового розгляду стверджував, що правочини позивача - договір банківського рахунку і транзакції з перерахування коштів з рахунку ТОВ "АДВАНСС" на поточний рахунок позивача з призначенням платежу "Надання фінансової допомоги згідно з договором № ... від 09.07.2015", поповнення рахунку готівковими коштами та їх видачі є нікчемними, вчинені позивачем і посадовими особами банку з метою забезпечення одержання відшкодування за рахунок коштів Фонду на користь іншого суб'єкта - юридичної особи.

За таких обставин, суд зазначив, що договір банківського рахунку і транзакції з перерахування коштів на рахунок позивача, поповнення рахунку здійснювались між банком і позивачем 9 липня 2015 року, у день прийняття виконавчою дирекцією Фонду гарантування вкладів фізичних осіб рішення про запровадження в ПАТ "РАДИКАЛ БАНК" тимчасової адміністрації (від 09.07.2015 р. № 130) та напередодні запровадження заборони на задоволення вимог кредиторів згідно із статтею 36 Закону України від 23.02.2012 № 4452-VI "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб".

У зв'язку з цим, суд витребував від відповідача докази на підтвердження його висновків про нікчемність банківської операції із здійснення грошового переказу з рахунку іншої фізичної особи та їх зарахування на поточний рахунок позивача.

На підставі довідки ПАТ "РАДИКАЛ БАНК" щодо відкритих рахунків та журналу відкритих рахунків за період з 01.01.2015 по 08.07.2015, суд встановив, що банк у зазначеному періоді відкрив 580 поточних рахунків фізичних осіб (за балансовим рахунком 2620). У той же час, лише в один день 9 липня 2015 року співробітниками ПАТ "РАДИКАЛ БАНК" фізичним особам відкрито 503 поточних рахунки за балансовим рахунком 2620.

У своєму рішенні суд зазначив, що з витягу з журналу відкриття аналітичних рахунків убачається, що поточний рахунок № 26209001018381 був фактично відкритий в операційній системі банку АБС Б-2 09.07.2015 о 13 год. 18 хв. посадовою особою ПАТ "РАДИКАЛ БАНК" Кушніренко А.В. (KUSHNIRENKOAV), номер транзакції 458434.

Відповідно до виписки по поточному рахунку ТОВ "АДВАНСС" вбачається, що 09.07.2015 року у проміжок часу з 14:06:44 по 14:07:38 ТОВ "АДВАНСС" здійснило шість транзакцій з перерахування коштів на суму по 200000,00 грн. за кожною транзакцією на користь фізичних осіб (Радченка К.С., Мошкіної О.В., Дмитренка Р.С., Вознюка В.В., Йовенка Р.О., а також одну транзакцію на суму 164970,00 грн. на користь Новак О.С. з однаковим призначенням платежу "Надання фінансової допомоги згідно з договором № ... від 09.07.2015."

З виписки по особовому рахунку Радченка К.С. убачається, що транзакцію із зарахування коштів у сумі 200000,00 грн. на рахунок позивача, що надійшли від ТОВ "АДВАНСС", проведено банком 09.07.2015 о 14:06:55.

За твердженням представників уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, ця операція є нікчемною і мала б бути відмінена.

Однак, цього ж дня в операційній системі ПАТ "РАДИКАЛ БАНК" АБС Б-2 по рахунку Радченка К.С. зареєстровано ще дві транзакції, а саме: 1) о 15:14:50 зареєстровано транзакцію з внесення Радченком К.С. на свій поточний рахунок (поповнення рахунку) готівкових коштів у сумі 198000,00 грн.; 2) о 15:15:00 зареєстровано транзакцію з видачі готівкових коштів у сумі 198000,00 грн.

Внаслідок вчинення цих транзакцій з позивача банком списано комісію у сумі 1980,00 грн. за видачу готівкових коштів.

Крім того, 10.09.2015 банк списав з поточного рахунку Радченка К.С. комісію за відкриття поточного рахунку у сумі 60,00 грн.

Таким чином, залишок коштів на рахунку Радченка К.С. становить суму 197980,00 грн., що перешкоджає поверненню коштів на рахунок ТОВ "АДВАНСС", адже сума коштів є недостатньою для здійснення операції.

На день судового розгляду залишок коштів на рахунку позивача становить 0,00 грн.

Відмовляючи у задоволенні адміністративного позову, суд виходив із того, що відповідно до аналізу положень статей 26, 27, 28 та 29 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", правові відносини, які виникають між вкладником і Фондом з приводу виплати суми відшкодування коштів за вкладом є похідними від цивільно-правового правочину - договору банківського рахунку чи договору вкладу, на підставі якого у вкладника виникає право вимагати від Фонду виплати сум гарантованого відшкодування коштів за вкладом. Тобто, *відносини між вкладником і Фондом є також цивільно-правовими*, адже, незважаючи на те, що Фонд у цьому випадку здійснює визначену законом гарантійну функцію, він набуває прав кредитора неплатоспроможного банку за виконаними замість банку зобов'язаннями. Правовим наслідком такої виплати, який настає у силу закону, є заміна кредитора у зобов'язанні, що виникло з договору банківського рахунку чи договору вкладу: замість фізичної особи усіх прав вкладника набуває Фонд.

У своєму рішенні суд зазначив, що не зважаючи на використані позивачем формулювання позовних вимог (зміст позову) "визнати протиправною бездіяльність відповідача щодо не включення до переліку вкладників та про зобов'язання відповідача подати інформацію щодо позивача як вкладника, який має право на відшкодування коштів за вкладом", *справжнім матеріальним предметом позову* (тим, відносно чого позивач вимагає постановлення судового рішення) є вимога про присудження на його користь грошей, які неплатоспроможний боржник (банк) має йому повернути відповідно до умов цивільного правочину - договору банківського рахунку.

Тобто, вимоги позивача мають цивільно-правову природу і їх правова оцінка має відбуватися в адміністративному судовому процесі з урахуванням вимог цивільного законодавства та визначеної законом компетенції судів.

Суд звернув увагу, що підставу позову утворюють такі обставини: позивач уклав з банком договір банківського рахунку, на який були зараховані гроші, але у подальшому банк був визнаний неплатоспроможним, тому позивач вимагає від відповідача (уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб) вчинення певних дій, що мають забезпечити повернення позивачу боргу.

Суд також встановив, що відповідач не визнає позову і відмовляється виконувати зобов'язання банку перед позивачем з тих мотивів, що вважає укладений правочин є нікчемним. На його думку, транзакція з переказу коштів з рахунку юридичної особи і їх зарахування на рахунок позивача є

нікчемною і мала на меті утворити підстави для виплати грошей для одержання відшкодування за рахунок коштів Фонду на користь юридичної особи.

Суд зазначив, що для вирішення даної справи необхідно надати оцінку правовідносинам, що виникли між сторонами, з точки зору їх належності до публічного чи приватного права, встановити їх зміст та суб'єктний склад.

На підставі системного аналізу положень статті 72 Закону України від 07.12.2000 № 2121-III "Про банки і банківську діяльність", статей 3, 4, 34 Закону України від 23.02.2012 № 4452-VI "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" суд дійшов висновку, що Фонд як юридична особа публічного права виконує владну управлінську (регуляторну) функцію у відносинах з учасниками системи гарантування вкладів фізичних осіб щодо забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку.

У той же час, з аналізу статей 36, 37 Закону України від 23.02.2012 № 4452-VI "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" вбачається, що Фонд або уповноважені ним особи, у разі, коли вони виконують функції органів управління неплатоспроможного банку у відносинах з приводу виконання зобов'язань банку перед вкладниками чи будь-якими іншими фізичними чи юридичними особами, у трудових відносинах з працівниками банку, діють як законні представники суб'єкта приватного права - банку.

Відповідно до частини другої статті 38 Закону України від 23.02.2012 № 4452-VI "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" протягом дії тимчасової адміністрації Фонд зобов'язаний забезпечити перевірку правочинів (у тому числі договорів), вчинених (укладених) банком протягом одного року до дня запровадження тимчасової адміністрації банку, на предмет виявлення правочинів (у тому числі договорів), що є нікчемними з підстав, визначених частиною третьою цієї статті. В силу положень частини десятої цієї статті це повноваження також може бути делеговане Фондом уповноваженій особі.

У справі, що розглядалась, суд встановив, що *приводом для відмови уповноваженої особи Фонду (ліквідатора) у включенні позивача до переліку вкладників* став її висновок про те, що транзакції з переказу коштів з рахунку юридичної особи та їх зарахування на поточний рахунок позивача, а також поповнення рахунку та зняття коштів з рахунку позивача є нікчемними, оскільки у дійсності мали на меті забезпечити одержання відшкодування за рахунок коштів Фонду на користь юридичної особи. Наведене свідчить, що уповноважена особа, поєднуючи одночасно функції законного представника банку і Фонду, фактично вчинила певні дії, які мають прямий зв'язок із виконанням банком своїх зобов'язань перед позивачем за договором банківського рахунку.

У зв'язку з цим суд зазначив, що згідно з частиною першою статті 202 Цивільного кодексу України правочином є дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Зміст правочину не може суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам. Правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним (ч.1, 5 ст. 203 ЦК України).

Згідно з частинами першою - третьою статті 203 Цивільного кодексу України підставою недійсності правочину є недодержання в момент вчинення правочину стороною (сторонами) вимог, які встановлені частинами першою - третьою, п'ятою та шостою статті 203 цього Кодексу. Недійсним є правочин, якщо його недійсність встановлена законом (нікчемний правочин). У цьому разі визнання такого правочину недійсним судом не вимагається. Якщо недійсність правочину прямо не встановлена законом, але одна із сторін або інша заінтересована особа заперечує його дійсність на підставах, встановлених законом, такий правочин може бути визнаний судом недійсним (оспорюваний правочин).

Правові наслідки недійсності (нікчемності) правочину передбачені статтею 216 Цивільного кодексу України, відповідно до якої недійсний правочин не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю. У разі недійсності правочину кожна із сторін зобов'язана повернути другій стороні у натурі все, що вона одержала на виконання цього правочину, а в разі неможливості такого повернення, зокрема тоді, коли одержане полягає у користуванні майном, виконаній роботі, наданій послугі, - відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування.

У той же час, статтею 235 Цивільного кодексу України передбачено, що удаваним є правочин, який вчинено сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили. Якщо буде встановлено, що правочин був вчинений сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили, відносини сторін регулюються правилами щодо правочину, який сторони насправді вчинили.

Не обговорюючи питання правильності застосування уповноваженою особою положень Цивільного кодексу України та частини третьої статті 38 Закону України від 23.02.2012 № 4452-VI "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" щодо недійсності правочинів, вчинених позивачем і банком, суд констатував, що питання дійсності правочину і виконання сторонами правочину договірних зобов'язань становлять предмет спору, який має розглядатися в порядку цивільного судочинства.

Спір з приводу виплати Фондом позивачу гарантованої суми відшкодування за вкладом, з огляду на наведені вище доводи, також є цивільно-правовим і похідним від результату вирішення спору щодо дійсності правочинів, вчинених позивачем і банком.

Жодних фактів, які б свідчили про порушення Фондом гарантування вкладів фізичних осіб чи уповноваженою особою Фонду на ліквідацію банку прав позивача у сфері публічно-правових відносин, позивач суду не навів і не доказав.

Також варто відмітити, що поширеними є справи щодо **оскарження рішень Уповноваженої особи Фонду на ліквідацію відповідної юридичної особи про визнання нікчемним певного договору банківського вкладу (депозиту)**.

Як приклад можна навести *справу №810/1452/16* за позовом Цебрія Олега Михайловича до Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію Публічного акціонерного товариства "Радикал Банк" Савельєвої Анни Миколаївни, треті особи: Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, Публічне акціонерне товариство "Радикал Банк", в якому просить визнати протиправними дії Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію Публічного акціонерного товариства "Радикал Банк" Савельєвої Анни Миколаївни щодо визнання нікчемним Договір банківського рахунку №16606/П-1-980 від 09.07.2015, яке зазначене в повідомленні від 19.11.2015 №3734/15.

Згідно із постановою Київського окружного адміністративного суду від 08.06.2016, яка набрала законної сили 22.07.2016, адміністративний позов Цебрія Олега Михайловича задоволено, визнано протиправними дії Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію Публічного акціонерного товариства "Радикал Банк" Савельєвої Анни Миколаївни щодо визнання нікчемним Договору банківського рахунку №16606/П-1-980 від 09.07.2015, яке зазначене у повідомленні від 19.11.2015 №3734/15.

Як встановлено судом, 09.07.2015 між Публічним акціонерним товариством "Радикал Банк" (Банк) та Цебрій Олегом Михайловичем (Клієнт) укладено договір банківського рахунку №16606/П-1-980, предметом якого є відкриття та обслуговування поточного рахунку у гривні №26209001016606. Позивач 09.07.2015 здійснив поповнення рахунку власними коштами на суму 23880,00 грн.

Відповідно до постанови Правління Національного банку України "Про віднесення Публічного акціонерного товариства "Радикал Банк" до категорії неплатоспроможних" від 09.07.2015 №452/БТ, виконавчою дирекцією Фонду гарантування вкладів фізичних осіб було прийнято рішення "Про запровадження тимчасової адміністрації у ПАТ "Радикал Банк" від 09.07.2015 №130, згідно з яким запроваджено тимчасову адміністрацію строком на три місяці з 10.07.2015 по 09.10.2015 та призначено Уповноважену особу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на здійснення тимчасової адміністрації у ПАТ "Радикал Банк" провідного професіонала з питань врегулювання неплатоспроможності банків відділу запровадження процедури тимчасової адміністрації та ліквідації департаменту врегулювання неплатоспроможності банків Шевченка Олександра Володимировича.

Крім цього, виконавчою дирекцією Фонду 08.10.2015 прийнято рішення №184 про продовження строків здійснення тимчасової адміністрації у ПАТ "Радикал Банк" на один місяць - по 09.11.2015 (включно).

Згідно з постановою Правління Національного банку України від 09.11.2015 №769 "Про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію Публічного акціонерного товариства "Радикал Банк", виконавчою дирекцією Фонду гарантування вкладів фізичних осіб було прийнято рішення від 09.11.2015 №203 "Про початок процедури ліквідації ПАТ "Радикал Банк" та делегування повноважень ліквідатора банку", згідно з яким розпочато процедуру ліквідації ПАТ "Радикал Банк" з 10.11.2015 по 09.11.2017 включно з відшкодуванням з боку Фонду коштів за вкладами фізичних осіб та призначено Уповноважену особу Фонду на ліквідацію ПАТ "Радикал Банк" провідного професіонала з питань врегулювання неплатоспроможності банків відділу запровадження процедури тимчасової адміністрації та ліквідації департаменту врегулювання неплатоспроможності банків Савельєву Анну Михайлівну.

Суд наголосив, що на офіційному сайті Фонду опубліковано оголошення про те, що з 13.11.2015 Фонд розпочинає виплати коштів вкладникам ПАТ "Радикал Банк"; для отримання коштів

вкладники ПАТ "Радикал Банк" з 13.11.2015 до 24.12.2015 включно можуть звертатись до установ банку-агента Фонду - ПАТ "Банк Кредит Дніпро".

Наказом уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на здійснення тимчасової адміністрації у ПАТ "Радикал Банк" Савельєвої А.М. від 09.11.2015 №204 "Про визнання правочинів нікчемними" визнано нікчемними правочини та трансакції згідно Додатку №1.

У своєму рішенні суд зазначив, що відповідно до Додатку №1 визнано нікчемною трансакцію Банку на рахунок №26209001016606 на суму 23880,00 грн., яка була вчинена 09.07.2015 о 20 год. 58 хв., оскільки відображення трансакції в АБС Б2 щодо внесення коштів на поточний рахунок Цебрія Олега Михайловича через касу банку відбулась після робочого та операційного часу.

Суд встановив, що Цебрій О.М., дізнавшись про відсутність його у Загальному реєстрі вкладників, які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду, 19.11.2015 звернувся до Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ "Радикал Банк" Савельєвої А.М. із заявою про включення його до реєстру на виплату гарантованої суми.

Проте, листом від 19.11.2015 Уповноважена особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ "Радикал Банк" Савельєва А.М. повідомила позивача про те, що відповідно до положень ч. 3 ст. 38 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" є нікчемним правочин, що був вчинений (укладений) Банком з Цебрієм Олегом Михайловичем, а саме: трансакція ПАТ "Радикал Банк" щодо перерахування на користь Цебрія Олега Михайловича грошової суми з призначенням платежу "Внесення коштів на поточний рахунок" на суму 23880,00 грн., дата вчинення трансакції 09.07.2015, час вчинення трансакції 20:58.

Розглядаючи зазначену справу по суті, суд, зокрема, керувався нормами Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" та Положенням про порядок відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб коштів за вкладами, затвердженого рішенням виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 09 серпня 2012 року №14.

Суд зазначив, що Фонд гарантування вкладів фізичних осіб відшкодовує кошти у розмірі вкладу, включаючи відсотки, станом на день початку процедури виведення Фондом банку з ринку.

Крім цього, виходячи із аналізу Положення про порядок відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб коштів за вкладами, загальний реєстр вкладників, які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб затверджує Фонд відповідно до наданого уповноваженою особою Фонду переліку вкладників. При цьому, розмір вкладу визначається станом на день початку процедури виведення Фондом банку з ринку.

У своєму рішенні суд наголосив, що *норми чинного законодавства закріплюють процедуру визначення вкладників, які мають право на відшкодування коштів за вкладами, яка включає наступні етапи: 1) складення уповноваженою особою Фонду переліку вкладників та визначення розрахункових сум відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду; 2) передача уповноваженою особою Фонду сформованого переліку вкладників до Фонду; 3) складення Фондом на підставі отриманого переліку вкладників Загального Реєстру; 4) затвердження виконавчою дирекцією Фонду Загального реєстру.*

При цьому, Уповноважена особа може надавати Фонду протягом процедури ліквідації додаткову інформацію про вкладників, зокрема щодо збільшення кількості вкладників, яким необхідно здійснити виплати відшкодування.

Як встановлено судом, Уповноваженою особою Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію Публічного акціонерного товариства "Радикал Банк" Савельєвою А.М. не було включено Цебрія Олега Михайловича до переліку вкладників, які мають право на відшкодування коштів за вкладами ПАТ "Радикал Банк" за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, у зв'язку із визнанням нікчемною трансакції щодо перерахування коштів на користь Цебрія Олега Михайловича у розмірі 23880,00 грн., дата вчинення трансакції 09.07.2015, час вчинення трансакції 20:58 на підставі ч. 3 ст. 38 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб".

Варто відмітити, що порядок виявлення нікчемних договорів, а також дій Фонду у разі їх виявлення визначаються нормативно-правовими актами Фонду.

Уповноваженою особою визначено, що трансакцію щодо перерахування коштів на користь Цебрія Олега Михайловича у розмірі 23880,00 грн. визнано нікчемною, оскільки правочини (у тому числі договори), вчинені через каси банку по рахункам клієнтів, які були здійснені працівниками Банку поза межами робочого часу та операційного дня банку, свідчать про протиправне внесення інформації до АБС Б-2 з метою виведення активів Банку та надання одному кредитору переваги над іншими, тобто правочини (у тому числі договори), вчинені Банком через каси Банку поза межами робочого часу та/або операційного дня є нікчемними з підстав, встановлених ч. 3 ст. 38 Закону

України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", а саме: п. 1) банк безоплатно здійснив відчуження майна, прийняв на себе зобов'язання без встановлення обов'язку контрагента щодо вчинення відповідних майнових дій, відмовився від власних майнових вимог; п. 2) банк до дня визнання банку неплатоспроможним взяв на себе зобов'язання, внаслідок чого він став неплатоспроможним або виконання його грошових зобов'язань перед іншими кредиторами повністю або частково стало неможливим; п. 7) банк уклав правочини (у тому числі договори), умови яких передбачають платіж чи передачу іншого майна з метою надання окремим кредиторам переваг (пільг), прямо не встановлених для них законодавством чи внутрішніми документами банку.

Проте, посилення відповідача на п.п. 1, 2, 7 ч. 3 ст. 38 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" як на підставі нікчемності трансакції суд оцінив критично, виходячи з наступного.

Згідно трансакції банком не здійснювалось безоплатно відчуження майна на користь позивача, банк не відмовлявся від власних майнових вимог, а прийняті зобов'язання виникли на підставі договору банківського рахунку після внесення коштів позивачем на рахунок в банку. Більш того, у позивача була квитанція, яка згідно пункту 2.9 Інструкції про проведення касових операцій банками в Україні, затвердженої постановою Правління Національного Банку України від 01.06.2011 №174, є підтвердженням про внесення готівки у відповідній платіжній системі.

При цьому, суд звернув увагу на те, що дійсність квитанції, яка була надана позивачу банком після внесення ним грошових коштів на поточний рахунок, відповідачем не спростована. Таким чином п. 1 ч. 3 ст. 38 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" не підлягає застосуванню.

Крім того, суд наголосив, що відповідачем не надано доказів, що підтверджують те, що внаслідок вчиненої позивачем трансакції банк став неплатоспроможним або виконання грошових зобов'язань банку перед іншими кредиторами повністю або частково стало неможливим, що виключає ознаки нікчемності, визначені п. 2 ч. 3 ст. 38 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб".

Відповідно до п. 7 ч. 3 ст. 38 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" можливо вважати нікчемним правочин, якщо умови договору передбачають переваги (пільги), які не передбачені законодавством та документами банку. У той же час, Договір банківського рахунку №16606/П-1-980 від 09.07.2015 не передбачає жодних пільг (преваг) для Цебрія О.М., які б не були передбачені законодавством чи внутрішніми документами банку. Це є цілком стандартний типовий договір банку з клієнтом.

Суд зазначив, що право на отримання відшкодування за рахунок Фонду гарантування вкладів передбачене ст. 26, ст. 38 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" для всіх вкладників банків фізичних осіб, а тому неможливо стверджувати, що це є пільгою (превагою), наданою окремому кредитору.

Відповідно до зазначеного вище аналізу, суд дійшов до висновку про відсутність підстав нікчемності правочину за вимогою, визначеної п. 7 ч. 3 ст. 38 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб".

Крім того, суд звернув увагу на те, що проведення трансакції працівниками Банку поза межами робочого часу та операційного дня банку не є підставою для визнання правочину недійсним, оскільки такі підстави не передбачені ч. 3 ст. 38 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", а можуть мати відповідні правові наслідки лише для осіб, що здійснюють операційне супроводження клієнтів.

Отже, під час розгляду справи суд наголосив, що відповідачем не було надано доказів наявності підстав, які наведені у статті 38 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", для визнання нікчемної трансакції (правочину) у випадку, який розглядається.

Частиною першою статті 203 Цивільного кодексу України встановлено, що зміст правочину не може суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам.

У силу вимог частини першої статті 228 Цивільного кодексу України правочин вважається таким, що порушує публічний порядок, якщо він був спрямований на порушення конституційних прав і свобод людини і громадянина, знищення, пошкодження майна фізичної або юридичної особи, держави, Автономної Республіки Крим, територіальної громади, незаконне заволодіння ним.

Згідно із частиною другою статті 228 Цивільного кодексу України правочин, який порушує публічний порядок, є нікчемним.

За правилами частини третьої цієї ж статті, у разі недодержання вимоги щодо відповідності правочину інтересам держави і суспільства, його моральним засадам такий правочин може бути

визнаний недійсним. Якщо визнаний судом недійсний правочин було вчинено з метою, що завідомо суперечить інтересам держави і суспільства, то при наявності умислу у обох сторін - в разі виконання правочину обома сторонами - в дохід держави за рішенням суду стягується все одержане ними за угодою, а в разі виконання правочину однією стороною з іншої сторони за рішенням суду стягується в дохід держави все одержане нею і все належне - з неї першій стороні на відшкодування одержаного. При наявності умислу лише у однієї із сторін все одержане нею за правочином повинно бути повернуто іншій стороні, а одержане останньою або належне їй на відшкодування виконаного за рішенням суду стягується в дохід держави.

Разом із тим, відповідачем не наведено, а судом не встановлено доказів наявності підстав для визнання трансакції, вчиненої 09.07.2015, нікчемною у досліджуваному випадку; відповідачем також не надано доказів, які б свідчили, що зазначена трансакція є такою, що порушує публічний порядок чи спрямована на порушення конституційних прав і свобод людини і громадянина, знищення, пошкодження майна держави.

Крім того, відповідно положень частини третьої статті 228 Цивільного кодексу України питання недійсності правочину у разі недодержання вимоги щодо його відповідності інтересам держави і суспільства вирішується виключно судом.

Проте, судового рішення про визнання недійсними трансакції, вчиненої 09.07.2015, як і договору банківського рахунку від 09.07.2015 №16606/П-1-980, відповідачем не надано.

За таких обставин твердження відповідача щодо нікчемності трансакції про перерахунок на поточний рахунок Цебрія Олега Михайловича грошових коштів у розмірі 23880,00 грн. є припущенням, яке не доведено належними доказами у встановленому законом порядку.

При цьому, посилення Уповноваженої особи на ймовірно протиправні дії співробітників банку, на звернення до правоохоронних органів та відкриття з цього приводу кримінального провадження не може вважатися належним доказом нікчемності правочину, договору банківського рахунку Цебрія О.М., оскільки сам по собі факт реєстрації заяви про злочин не доводить факту кримінального діяння, крім того, кримінальне провадження зареєстроване по факту вчинення дій працівниками банківської установи.

Також, суд наголосив, що позивач як вкладник банку не має нести відповідальність за дії інших осіб - співробітників банку, оскільки позивач не має доступу до проведення операцій із грошовими коштами в банку, навіть за умови неналежного виконання працівниками банку своїх посадових обов'язків.

Уповноважена особа наділена повноваженнями щодо стягнення грошових коштів зі співробітників банку у разі визнання таких осіб винними у вчиненні злочину судовим рішенням. Жодних правових висновків про наявність складу злочину чи винуватість певних осіб факт внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та початок розслідування не свідчить.

Таким чином, суд, задовольняючи позовні вимоги, виходив із того, що відповідачем не доведено наявності правових підстав для не включення позивача до переліку вкладників ПАТ "Радикал Банк", які мають право на відшкодування коштів за вкладом за рахунок Фонду, а тому такі дії Уповноваженої особи суперечать приписам Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" та є протиправними.

Разом з тим, у судовій практиці мала місце й інша позиція суду при вирішенні даної категорії спорів із зазначеної вище підстави звернення до суду, що призводило до відмови у задоволенні адміністративного позову.

Прикладом відмови у задоволенні адміністративного позову із даної підстави звернення до суду може слугувати справа № 810/531/16 за позовом Дробкової Тетяни Василівни до Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ «Радикал Банк» Савельєвої Анни Миколаївни, третя особа: Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, у якому просила суд: визнати протиправним рішення Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ «Радикал Банк» Савельєвої Анни Миколаївни про нікчемність трансакції щодо перерахування на користь Дробкової Т.В. грошової суми з призначенням платежу «Поповнення поточного рахунку клієнта власними коштами» на суму 200000,00 грн., дата вчинення трансакції 09.07.2015 р.; зобов'язати Уповноважену особу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ «Радикал Банк» Савельєву Анну Миколаївну включити до переліку вкладників ПАТ «Радикал Банк», які мають право на відшкодування коштів за вкладом за рахунок коштів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Згідно з постановою Київського окружного адміністративного суду від 25.04.2016, яка залишена без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду від 26.07.2016, у задоволенні адміністративного позову відмовлено.

Відмовляючи у задоволенні позовних вимог, суд виходив з того, що жодних фактів, які б свідчили про порушення Фондом гарантування вкладів фізичних осіб чи уповноваженою особою Фонду на ліквідацію банку прав позивача у сфері публічно-правових відносин, позивач суду не навів і не доказав, а також такі факти не були виявлені під час судового розгляду.

Під час розгляду зазначеної справи у даній категорії, судом встановлено, що 09.07.2015 між Публічним акціонерним товариством "Радикал Банк" (Банк) та Дробковою Т.В. (Клієнт) укладено договір банківського рахунку №18186/П-1-980, предметом якого є відкриття та обслуговування поточного рахунку у гривні №26200001018186.

Постановою Правління Національного банку України від 09.07.2015 №452/БТ Публічне акціонерне товариство "РАДИКАЛ БАНК" віднесено до категорії неплатоспроможних.

Рішенням виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 09.07.2015 №130 із 10.07.2015 розпочато процедуру виведення ПАТ "РАДИКАЛ БАНК" з ринку шляхом запровадження у ньому тимчасової адміністрації, призначено уповноважену особу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на здійснення тимчасової адміністрації у ПАТ "РАДИКАЛ БАНК".

Згідно з випискою ПАТ «Радикал Банк» по особових рахунках за 09.07.2015 на депозитний рахунок позивача № 26200001018186 зараховано грошові кошти у сумі 200000,00 грн. з призначенням платежу «Поповнення поточного рахунку клієнта власними коштами», дата вчинення трансакції 09.07.2015, час вчинення трансакції 18:26.

Разом з цим, постановою Правління Національного банку України № 769 від 09.11.2015 відкликано банківську ліцензію та розпочато ліквідацію Публічного акціонерного товариства «РАДИКАЛ БАНК».

На підставі вказаної вище постанови виконавчою дирекцією Фонду гарантування вкладів фізичних осіб прийнято рішення №203 від 09.11.2015 про початок процедури ліквідації ПАТ «РАДИКАЛ БАНК», призначено уповноважену особу Фонду - Савельєву Анну Миколаївну, якій делеговано всі повноваження ліквідатора ПАТ «РАДИКАЛ БАНК», визначені статтями 37, 38, 47-51 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», на два роки з 10.11.2015 до 09.11.2017 включно.

На виконання вимог статей 37, 38 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" з метою забезпечення перевірки правочинів (у тому числі договорів), вчинених (укладених) банком протягом одного року до дня запровадження тимчасової адміністрації банку, на предмет виявлення правочинів (у тому числі договорів), що є нікчемними з підстав, визначених частиною третьою статті 38 вказаного Закону, уповноваженою особою Фонду видано наказ від 09.11.2015 №204 "Про визнання правочинів нікчемними", в якому визначені критерії, за якими мають оцінюватися правочини і трансакції банку на предмет висновків щодо їх дійсності.

Відповідно до даного наказу ПАТ «РАДИКАЛ БАНК» вирішив вважати нікчемними, зокрема: трансакції у системі АБС Б-2 з розміщення коштів на депозитний/поточний рахунок клієнта через каси банку 09.07.2015 поза межами робочого часу та/або операційного дня; трансакції у системі АБС Б-2 з розміщення коштів на депозитний/поточний рахунок клієнта через рахунки касу 09.07.2015 за одним й тим самим часом проведення трансакцій в одній касі одним і тим же касиром; правочини, які є пов'язаними з вкладами (депозитними) операціями за договорами банківського вкладу (депозиту) та/або договорами банківського рахунку (поточними рахунками), а також зарахування грошових коштів таких осіб в ПАТ "РАДИКАЛ БАНК" згідно з додатком № 1 до наказу.

Згідно з повідомленням ПАТ «РАДИКАЛ БАНК» від 18.11.2015 №3611/15, банк, посилаючись на положення ст.38 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", повідомив позивачу, що вважає нікчемним правочин, який був вчинений (укладений) позивачем, а саме *трансакція ПАТ «Радикал Банк» щодо перерахування на користь позивачу грошової суми з призначенням платежу «Поповнення рахунку власними коштами» на суму 200000,00 грн., дата вчинення трансакції 09.07.2015, час вчинення трансакції 18:26.*

Крім цього, відповідач звернув увагу, що трансакція з поповнення його рахунку є фіктивними (в дійсності не відбувались), а всі юридичні і фінансові документи були складені посадовими особами банку, позивачем та низкою інших фізичних осіб з метою забезпечення одержання відшкодування за рахунок коштів Фонду за вкладом іншої особи понад гарантовану суму.

Суд встановив, що відповідно до даних оборотно-сальдового балансу банку протягом дня 09.07.2015 сума зобов'язань ПАТ "РАДИКАЛ БАНК" за поточними рахунками фізичних осіб

збільшилась у 7,3 разів (вхідний залишок на початок дня – 15 138 966,01 грн.; вихідний залишок на кінець дня – 95 034 043,41 грн.).

Також, 09.07.2015 о 18:26 (час вчинення трансакції) було вчинено інші трансакції, також о 18:26, також на суму 200000,00 грн., в одній касі, одним касиром з одного рахунку каси №10018001001, що **технічно неможливим за умови дотримання порядку відкриття поточного рахунку фізичних осіб.**

У справі, що розглядається, суд наголосив, що усі банківські операції по рахунку позивача (укладення договору банківського рахунку, відкриття рахунку в операційній системі АБС Б-2, прийняття готівки та зарахування відповідної суми на поточний рахунок позивача) здійснювались посадовими особами ПАТ "РАДИКАЛ БАНК".

Згідно з даними оборотно-сальдового балансу Головного офісу ПАТ "РАДИКАЛ БАНК", станом на початок дня 09.07.2015 залишок готівки у касі відділення становив 3 578 783,55 грн., а станом на кінець дня – 96 789,68 грн.

Протягом дня інкасація готівки у касі відділення не здійснювалась.

Упродовж банківського дня 09.07.2015 в операційній касі Головного офісу проведено 1178 трансакція з готівкою на загальну суму 12 1267 255,90 грн.

Згідно з даними аудиторського висновку, складеного 17.02.2016 аудиторами ТОВ "Аудиторська фірма "ПКФ АУДИТ-ФІНАНСИ", касові операції, які відображенні у виписках по особовим рахункам за 09.07.2015, у переважній мірі свідчать про знаття готівки з рахунків фізичних осіб та юридичних осіб через касу та внесення готівки через касу банку того ж самого дня на рахунки інших фізичних осіб, що також підтверджується і висновками проведеного у серпні - жовтні 2015 року посадовими особами ПАТ "РАДИКАЛ БАНК" службового розслідування.

Також, відповідно до вищезазначеного аудиторського висновку, характер здійснення окремих касових операцій (у тому числі й трансакції з оприбуткування готівки на поповнення рахунку позивача), а саме наявність фактів одночасного відображення в регістрах обліку декількох операцій з різними особами у часових проміжках, тривалість яких є очевидно недостатньою для технологічного здійснення таких операцій, свідчить про наявність ознак проведення таких операцій без їх фактичного здійснення (внесення та видачі готівкових коштів).

Таким чином, що метою проведення таких операцій (у тому числі й трансакції з оприбуткування готівки для поповнення рахунку позивача) було створення відповідних записів з дебетування/кредитування рахунків фізичних та юридичних осіб без фактичного здійснення готівкових операцій.

Відповідно до встановленим судом обставин справи, суд дійшов висновку, що вимоги позивача мають цивільно-правову природу і їх правова оцінка має відбуватися судом в адміністративному судовому процесі з урахуванням вимог цивільного законодавства та визначеної законом компетенції судів.

Суд зазначив, що для вирішення даної справи необхідно надати оцінку правовідносинам, що виникли між сторонами, з точки зору їх належності до публічного чи приватного права, встановити їх зміст та суб'єктний склад.

На підставі системного аналізу положень статті 72 Закону України "Про банки і банківську діяльність", статей 3, 4, 34 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" суд дійшов до висновку, що *Фонд як юридична особа публічного права виконує владну управлінську (регуляторну) функцію у відносинах з учасниками системи гарантування вкладів фізичних осіб щодо забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку.*

У той же час, з аналізу статей 36, 37 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" вбачається, що **Фонд або уповноважені ним особи, у разі, коли вони виконують функції органів управління неплатоспроможного банку у відносинах з приводу виконання зобов'язань банку перед вкладниками чи будь-якими іншими фізичними чи юридичними особами, у трудових відносинах з працівниками банку, діють як законні представники суб'єкта приватного права - банку.**

Крім цього, аналізуючи положення статей 26, 27, 28 та 29 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" суд дійшов висновку, що правові відносини, які виникають між вкладником і Фондом з приводу виплати суми відшкодування коштів за вкладом, є похідними від цивільно-правового правочину - договору банківського рахунку чи договору вкладу, на підставі якого у вкладника виникає право вимагати від Фонду виплати сум гарантованого відшкодування коштів за вкладом. Це означає, що **відносини між вкладником і Фондом є також цивільно-правовими**, адже, не зважаючи на те, що Фонд у цьому випадку здійснює визначену законом гарантійну функцію,

він набуває прав кредитора неплатоспроможного банку за виконаними замість банку зобов'язаннями. Правовим наслідком такої виплати, який настає у силу закону, є заміна кредитора у зобов'язанні, що виникло з договору банківського рахунку чи договору вкладу: замість фізичної особи усіх прав вкладника набуває Фонд.

Також суд встановив, що приводом для відмови уповноваженої особи Фонду (ліквідатора) у включенні позивача до реєстру вкладників став її висновок про те, що транзакція з поповнення рахунку позивача шляхом внесення готівки через касу банку у дійсності не відбувалась і була фіктивною та мала на меті забезпечити одержання відшкодування за рахунок коштів Фонду за вкладом іншої особи понад гарантовану суму. *На думку уповноваженої особи Фонду, транзакція і договір банківського рахунку є нікчемними правочинами.* По суті, уповноважена особа, поєднуючи одночасно функції законного представника банку і Фонду, у такий спосіб відмовилась виконувати зобов'язання банку перед позивачем за договором банківського рахунку.

Не обговорюючи питання правильності застосування уповноваженою особою положень Цивільного кодексу України та частини третьої статті 38 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" щодо недійсності правочинів, вчинених позивачем і банком, суд констатував, що *питання дійсності правочину і виконання сторонами правочину договірних зобов'язань становлять предмет спору, який має розглядатися в порядку цивільного судочинства.*

Спір з приводу виплати Фондом позивачу гарантованої суми відшкодування за вкладом, також є цивільно-правовим і похідним від результату вирішення спору щодо дійсності правочинів, вчинених позивачем і банком.

Жодних фактів, які б свідчили про порушення Фондом гарантування вкладів фізичних осіб чи уповноваженою особою Фонду на ліквідацію банку прав позивача у сфері публічно-правових відносин, позивач суду не навів і не доказав. Такі факти також не були виявлені судом під час судового розгляду.

Тобто, варто відмітити, що судова практика у даній категорії справ у сфері державного регулювання ринків фінансових послуг свідчить, що підставою для відмови у задоволенні адміністративного позову слугує предмет спору, який виникає між позивачами та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб чи уповноваженою особою Фонду на ліквідацію банку щодо порушення прав позивачів саме у сфері приватно-правових відносин, які відповідно мають вирішуватись у порядку цивільного судочинства.

Крім найпоширеніших підстав звернення до суду у категорії спорів з приводу реалізації публічної фінансової політики, зустрічаються й поодинокі випадки звернення до суду із наступних підстав:

1) визнання протиправними дій Уповноваженої особи Фонду на ліквідацію відповідної юридичної особи щодо відмови у прийнятті заяви з кредиторськими вимогами та зобов'язання вчинити дії стосовно включення вимоги до реєстру акцептованих вимог кредиторів відповідної юридичної особи по договору банківського вкладу зі сплатою процентів у кінці строку та включити вимоги до відповідної черги;

2) зобов'язання Уповноважену особу Фонду на ліквідацію відповідної юридичної особи перевести грошові кошти в іноземній валюті у відповідному розмірі з процентами, які належать суб'єкту господарювання, у рахунок погашення по Кредитному договору.

Так, прикладом першої підстави звернення до суду може слугувати справа № 810/2723/15 за позовом Мостової Ірини Валентинівни до Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію Публічного акціонерного товариства "ВіЕйБі Банк" Славкіної Марини Анатоліївни, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб про визнання протиправними дій щодо відмови у прийнятті заяви позивача з кредиторськими вимогами у зв'язку із закінченням граничного терміну прийняття заяв та зобов'язання включити вимоги позивача до реєстру акцептованих вимог кредиторів ПАТ "ВіЕйБі Банк" по договору банківського вкладу зі сплатою процентів у кінці строку №660012/2013 від 07.10.2013 та віднести її вимоги до відповідної черги у порядку, встановленому чинним законодавством.

Постановою Київського окружного адміністративного суду від 7 липня 2015 року, яка набрала законної сили 30 вересня 2015 року, адміністративний позов Мостової Ірини Валентинівни до Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ "ВіЕйБі Банк" Славкіної М.А., Фонду гарантування вкладів фізичних осіб - задоволено, визнано протиправними дії Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ "ВіЕйБі Банк" Славкіної М.А. щодо відмови у прийнятті заяви Мостової І.В. з кредиторськими вимогами у зв'язку із закінченням граничного терміну прийняття заяв; зобов'язано Уповноважену особу фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ "ВіЕйБі Банк" Славкіну М.А. та Фонд

гарантування вкладів фізичних осіб включити вимоги Мостової І.В. до реєстру акцептованих вимог кредиторів ПАТ "ВіЕйБі Банк" по договору банківського вкладу зі сплатою процентів у кінці строку №660012/2013 від 07.10.2013 та віднести її вимоги до відповідної черги у порядку, встановленому чинним законодавством.

Як було встановлено судом, 7 жовтня 2013 року між Мостовою Іриною Валентинівною та Публічним акціонерним товариством "ВіЕйБі Банк" укладено договір банківського вкладу (депозиту) № 660012/2013 зі сплатою процентів по закінченню строку дії вкладу.

Відповідно до умов вказаного Договору Банк приймає від Вкладника на вкладний (депозитний) рахунок грошові кошти в сумі 20 000,00 доларів США у тимчасове строкове користування на строк до 07.11.2014 та зобов'язується сплачувати проценти за його користування. Процентна ставка за вкладом складає 10,5 % річних.

Фондом гарантування вкладів фізичних осіб було відшкодовано через банк-агента ПАТ АБ "Укргазбанк" грошові кошти у сумі 200 000,00 грн.

Разом з цим, постановою Правління Національного банку України від 19.03.2015 №188 "Про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію Публічного акціонерного товариства "ВіЕйБі Банк", виконавчою дирекцією Фонду гарантування вкладів фізичних осіб прийнято рішення від 20.03.2015 №63 "Про початок процедури ліквідації ПАТ "ВіЕйБі Банк" та призначення уповноваженої особи Фонду на ліквідацію банку», на підставі якої розпочато процедуру ліквідації Публічного акціонерного товариства "ВіЕйБі Банк" та призначено уповноваженою особою Фонду на ліквідацію ПАТ "ВіЕйБі Банк" провідного професіонала з питань врегулювання неплатоспроможності банків відділу запровадження процедури тимчасової адміністрації та ліквідації департаменту врегулювання неплатоспроможності банків Славкіну Марину Анатоліївну.

У своєму рішенні суд зазначив, що 21.04.2015 позивач направив рекомендованим листом на адресу відповідача заяву про включення до реєстру кредиторів на повернення банківських вкладів та відсотків.

Проте, листом №15-15593 від 16.06.2015 Уповноважена особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ "ВіЕйБі Банк" Славкіна М.А. повідомила Мостову І.В., що відповідно до ч. 5 ст. 45 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" кредитори мають право заявити уповноваженій особі Фонду про свої вимоги до банку протягом 30 днів з дня опублікування відомостей про відкликання банківської ліцензії, ліквідацію банку та призначення уповноваженої особи Фонду.

Оскільки опублікування даних відомостей відбулося 26.03.2015 у газеті "Голос України" №54 (6058), то кредитори банку мали право подавати кредиторські вимоги в період з 26.03.2015 по 24.04.2015 включно. Таким чином, будь-які вимоги, що надходять після закінчення цього строку, вважатимуться погашеними, крім вимог фізичних осіб-вкладників у межах гарантованої Фондом суми відшкодування.

Суд наголосив, що відповідно до п. 3 частини другої ст. 49 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" *протягом 90 днів з дня опублікування відомостей* відповідно до ч. 2 ст. 45 цього Закону *уповноважена особа Фонду складає реєстр акцептованих вимог кредиторів* відповідно до вимог, встановлених нормативно-правовими актами Фонду.

Реєстр акцептованих вимог кредиторів та зміни до нього підлягають затвердженню виконавчою дирекцією Фонду. *Будь-які спори щодо акцептування вимог кредиторів підлягають вирішенню у судовому порядку. Судове провадження щодо таких вимог не припиняє перебіг ліквідаційної процедури* (ч. 3, ч. 4 ст. 49 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб").

Суд у своєму рішенні зазначив, що законодавством у галузі гарантування вкладів фізичних осіб регламентовано чіткий порядок звернення кредиторів із вимогами про забезпечення відшкодування коштів закладами, зокрема, щодо включення їх до реєстру кредиторів на повернення банківських вкладів і відсотків, та правові підстави задоволення Фондом таких вимог.

Також, у відповідності до вимог Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", суд дійшов висновку, що **перебіг**, вказаного в частині першій ст.49 вищезазначеного закону, **30-денного строку починається не з 26 березня 2015 року, а з наступного дня - 27 березня 2015 року і закінчується відповідно не 24 квітня 2015 року, а 25 квітня 2015 року.**

Як встановлено судом, Мостова І.В. 21 квітня 2015 року направила на адресу відповідача рекомендованим листом заяву про включення до реєстру кредиторів на повернення банківських вкладів та відсотків. Вказана обставина підтверджується копією рекомендованого повідомлення про вручення поштового відправлення та описом вкладення у цінний лист, де міститься інформація щодо дати прийняття поштового відправлення для надсилання відповідачу, а саме 21.04.2015, тобто ще до закінчення строку пред'явлення кредиторських вимог.

Суд звернув увагу, що згідно зі статтею 255 Цивільного кодексу України, якщо строк встановлено для вчинення дії, вона може бути вчинена до закінчення останнього дня строку. У разі, якщо ця дія має бути вчинена в установі, то строк спливає тоді, коли у цій установі за встановленими правилами припиняються відповідні операції. Письмові заяви та повідомлення, здані до установи зв'язку до закінчення останнього дня строку, вважаються такими, що здані своєчасно.

Отже, враховуючи положення чинного законодавства, суд дійшов висновку, що Уповноважена особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ "ВіЕйБі Банк" Славкіна М.А. неправомірно відмовила позивачу у прийнятті заяви з кредиторськими вимогами, *помилково посилаючись на закінчення граничного терміну прийняття заяв.*

Крім цього, позивачем документально підтверджено вчасне надсилання відповідачу заяви, а отримання даної заяви у строк, пізніший ніж дану заяву було здано у відділення зв'язку, не впливає на порушення позивачем норм статті 49 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", у розумінні статті 255 Цивільного кодексу України, якою передбачений порядок вчинення дій в останній день строку.

Відтак, суд дійшов до висновку, що Уповноваженою особою необґрунтовано відмовлено позивачеві у прийнятті його вимог як кредитора банку, оскільки заява позивача про вимоги до ПАТ "ВіЕйБі Банк" була здана до відділення поштового зв'язку 21.04.2015, тобто у визначені Законом України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" строки.

Також у своєму рішенні суд зазначив, що відповідно до ч. 1 ст. 52 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", кошти, одержані у результаті ліквідації та реалізації майна банку, спрямовуються уповноваженою особою Фонду на задоволення вимог кредиторів у такій черговості:

- 1) зобов'язання, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян;
- 2) грошові вимоги щодо заробітної плати, що виникли із зобов'язань банку перед працівниками до прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку;
- 3) вимоги Фонду, що виникли у випадках, визначених цим Законом, у тому числі щодо повернення цільової позики банку, наданої протягом здійснення тимчасової адміністрації з метою забезпечення виплат відповідно до пункту 1 частини шостої статті 36 цього Закону та щодо покриття витрат Фонду, передбачених у пункті 17 частини п'ятої статті 12 цього Закону;
- 4) вимоги вкладників - фізичних осіб у частині, що перевищує суму, виплачену Фондом;
- 5) вимоги Національного банку України, що виникли в результаті зниження вартості застави, наданої для забезпечення кредитів рефінансування;
- 6) вимоги фізичних осіб, платежі яких або платежі на ім'я яких заблоковано (крім фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності);
- 7) інші вимоги, крім вимог за субординованим боргом;
- 8) вимоги за субординованим боргом.

Як встановлено судом, позивач звертався до відповідача із заявою про включення до реєстру кредиторів, однак відповідачем необґрунтовано відмовлено у розгляді заяви про визнання його вимог до банку.

За таких обставин, суд дійшов висновку, що позивачем було дотримано вимоги законодавства щодо вчинення всіх необхідних дій щодо заявлення вимог до банку для внесення його до реєстру кредиторів, а тому Уповноваженою особою необґрунтовано відмовлено позивачу у включенні його до загального реєстру кредиторів та віднесення його вимог до відповідної черги.

Аналогічна правова позиція викладена в ухвалах Вищого адміністративного суду України від 28.04.2015 №К/800/15700/14 та від 06.11.2014 №К/800/16114/14.

Крім того, суд звернув увагу, що відновлення права позивача на включення вимоги позивача до реєстру акцептованих вимог кредиторів ПАТ "ВіЕйБі Банк" неможливо без затвердження Фондом реєстру вкладників для здійснення виплат відповідно до наданого уповноваженою особою Фонду переліку вкладників.

Також, прикладом у даній категорії з підстави звернення до суду про зобов'язання Уповноважену особу Фонду на ліквідацію відповідної юридичної особи перевести грошові кошти в іноземній валюті у відповідному розмірі з процентами, які належать суб'єкту господарювання, у рахунок погашення по Кредитному договору, можна зазначити адміністративну справу №810/4438/15.

Так, Товариство з обмеженою відповідальністю "Діавест – Комп'ютерний Світ" звернулось до суду з позовом до Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на здійснення тимчасової адміністрації в ПАТ «РАДИКАЛІ БАНК» Савельєвої Анни Миколаївни, в якому просить зобов'язати відповідача перевести грошові кошти в іноземній валюті у розмірі 85000 доларів США з

процентами, які належать ТОВ «Дівест-Комп'ютерний світ», в рахунок погашення по Кредитному договору від 08.04.2014 № КЛ – 5485/2-980.

Постановою Київського окружного адміністративного суду від 29 жовтня 2015 року, яка залишена без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду від 23 грудня 2015 року, у задоволенні адміністративного позову відмовлено.

У своєму рішенні суд зазначив, що між ПАТ «РАДИКАЛ БАНК» та ТОВ «Дівест - Комп'ютерний Світ» 08.04.2014 укладено Кредитний договір № КЛ-5485/2-980 на відкриття відновлювальної відкритої кредитної лінії. Кредит лімітної лінії складає 2 000 000, 00 грн. Період остаточного повернення кредиту 07.04.2017.

До кредитного договору № КЛ-5485/2-980 06.05.2015 було укладено додатковий договір № 9.

Відповідно до умов кредитного договору №КЛ-5485/2-980 поручителями виступили: Балюк О.А., Балюк А.А., Балюк А.Є., директор ТОВ «Дівест Енд Комплексні Рішення» Чікільова Н.А., передано у заставу транспортний засіб, що належить позивачу, та передано в іпотеку нерухоме майно.

Судом встановлено, що позивач 01.07.2015 уклав з поручителем по кредитному договору №КЛ-5485/2-980 Балюк О.А. договір відступлення права вимоги за договором строкового банківського вкладу №1-2187 «Впіймай фортуна» від 17.04.2015, укладеного між Балюк О.А. та ПАТ «РАДИКАЛ БАНК».

Разом з цим, на підставі постанови Правління Національного банку України від 09.07.2015 № 452/БТ «Про віднесення Публічного акціонерного товариства «РАДИКАЛ БАНК» до категорії неплатоспроможних» виконавчою дирекцією Фонду гарантування вкладів фізичних осіб прийнято рішення від 09.07.2015 № 130 «Про запровадження тимчасової адміністрації ПАТ «РАДИКАЛ БАНК», згідно з яким з 10.07.2015 запроваджено тимчасову адміністрацію та призначено уповноважену особу Фонду на тимчасову адміністрацію у ПАТ «РАДИКАЛ БАНК».

Тимчасову адміністрацію в ПАТ «РАДИКАЛ БАНК» запроваджено строком на 3 місяці з 10.07.2015 до 09.10.2015 включно.

Виконавчою дирекцією Фонду гарантування вкладів фізичних осіб 08.10.2015 прийнято рішення №184 про продовження строків здійснення тимчасової адміністрації у ПАТ "РАДИКАЛ БАНК" на один місяць по 09.11.2015 (включно).

Позивачем 03.08.2015 отримано лист, в якому відповідач повідомив про виникнення та існування заборгованості по кредитному договору №КЛ-5485/2-980, та зазначив, що у разі не виконання позивачем даної вимоги у встановлений строк буде розпочата процедура стягнення існуючої заборгованості у примусовому порядку.

Поручитель по кредитному договору №КЛ-5485/2-980 Балюк О.А., яка одночасно виступила кредитором перед відповідачем, листом від 18.08.2015 повідомила про відступлення права вимоги, що відбулося на користь позивача.

Крім того, позивач 20.08.2015 звернувся із заявою до відповідача, в якій просив припинити зобов'язання шляхом поєднання боржника і кредитора в одній особі, та яка не була задоволена.

У своєму рішенні суд звернув увагу, що у спорах, пов'язаних з виконанням банком, в якому введена тимчасова адміністрація чи почата процедура його ліквідації, своїх зобов'язань як перед його кредиторами, так і виконання боржниками зобов'язань перед банком, норми Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" є спеціальними, а даний Закон є пріоритетним відносно інших законодавчих актів України у цих правовідносинах. **Закон прямо забороняє задоволення зустрічних однорідних вимог під час дії тимчасової адміністрації.**

Суд встановив, що вкладник за Договором строкового банківського вкладу №1-2187 «Впіймай фортуна» від 17.04.2015 є кредитором Банку, на якого поширюються обмеження, встановлені пунктом 1 частини 5 статті 36 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", і тому не можуть бути задоволені його вимоги до Банку від часу запровадження у останньому тимчасової адміністрації.

Крім того, виходячи зі змісту статей 39, 40, 49, 52 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" **під час тимчасової адміністрації складається план врегулювання** (рішення Фонду, що визначає спосіб, економічне обґрунтування, строки та умови виведення неплатоспроможного банку з ринку), у якому **визначаються заходи щодо виведення неплатоспроможного банку з ринку в один із способів**, передбачених у частині 2 статті 39 даного Закону. Фонд складає реєстр активів і зобов'язань, які підлягають відчуженню. Під час відчуження зобов'язань Фонд має забезпечити неупереджене ставлення до всіх кредиторів неплатоспроможного банку, дотримуючись черговості, передбаченої статтею 52 цього Закону.

Суд наголосив, що повернення грошових коштів вкладнику за договором строкового банківського вкладу № 1-2187 «Впіймай фортуна» від 17.04.2015 буде здійснено у строки та порядку, передбаченому Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», у залежності від обраного способу виведення неплатоспроможного банку з ринку.

У випадку прийняття рішення про відкликання ліцензії та ліквідацію банку черговість та порядок задоволення вимог до банку визначатиметься ст. 52 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб". При цьому, **вимоги кожної наступної черги задовольняються у міру надходження коштів від реалізації майна банку після повного задоволення вимог попередньої черги.** У разі якщо обсяг коштів, одержаних від реалізації майна, недостатній для повного задоволення всіх вимог однієї черги, вимоги задовольняються пропорційно сумі вимог, що належать кожному кредиторіві однієї черги.

За таких обставин, суд дійшов висновку, що розпорядження вкладом за договором строкового банківського вкладу № 1-2187 «Впіймай Фортуна» від 17.04.2015 обмежується Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», а відсутні законні підстави для погашення заборгованості по кредитному договору за рахунок суми вкладу та процентів, нарахованих на нього.

Крім того, посилення позивача на положення статті 606 Цивільного кодексу України є необґрунтованими, оскільки така підстава припинення цивільно-правового зобов'язання відноситься до групи підстав, що не належать до правочинів і не залежать від волі сторін. **У випадку, коли боржник банку придбав право вимоги до банку за договором, відповідні два зобов'язання між банком і його боржником, який придбав згідно з договором право вимоги до банку, не можуть припинитись на підставі ст. 606 Цивільного кодексу України, оскільки положення цієї статті до таких правовідносин не застосовуються.**

Крім того, варто зазначити, що згідно з даними комп'ютерної програми «Діловодство спеціалізованого суду» протягом 2015 року та I півріччя 2016 року в апеляційному порядку оскаржено 124 судових рішення Київського окружного адміністративного суду у справах зазначеної категорії спорів, з яких 11 рішень постановлених у 2015 році, а 113 – у I півріччі 2016 року.

За результатами розгляду апеляційних скарг, поданих на рішення Київського окружного адміністративного суду у справах зі спорів зазначеної категорії, переглянуто рішення у 34-х справах (у 2015 році – 4, у I півріччі 2016 року – 30).

Результати перегляду судових рішень КОАС судом апеляційної інстанції відображено у таблиці.

Результат перегляду		Період		Всього го
		2015	I півріччя 2016	
Скасовано		1	7	8
3 них	постанови	1	3	4
	ухвали	0	4	4
Залишено без змін		3	23	26
3 них	постанов	3	9	12
	ухвали	0	14	14

Варто відмітити, що за наслідками апеляційного перегляду оскаржуваних рішень Київського окружного адміністративного суду Київським апеляційним адміністративним судом **скасовано судові рішення у наступних справах:**

- 1) у 2015 році – 1 постанова: 810/3416/15;
- 2) у I півріччі 2016 році – 5 постанов: 810/6007/15, 810/18/16, 810/380/16, 810/929/16, 810/996/16; 6 ухвал: 810/5724/15, 810/366/16, 810/5747/15, 810/6015/15, 810/5747/15, 810/2035/16).

Щодо *касаційного оскарження* судових рішень Київського окружного адміністративного суду зі спорів з приводу реалізації публічної фінансової політики, зокрема, зі спорів з приводу реалізації публічної фінансової політики, а саме, *спорів у сфері державного регулювання ринків фінансових послуг*, то впродовж 2015 року та I півріччя 2016 року Вищим адміністративним судом України *витребувано* з Київського окружного адміністративного суду для перегляду у касаційній інстанції 10 адміністративних справ зазначеної категорії.

Характерними причинами, які стали підставами для скасування та зміни рішень, прийнятих судом, можна навести:

1. Невідповідність висновків суду обставинам справи, порушення норм матеріального або процесуального права, що призвело до неправильного вирішення справи.

2. Неповне з'ясування судом обставин, що мають значення для справи, що призвело до неправильного вирішення справи або питання.

Прикладом скасування рішення з підстав *неповного з'ясування судом обставин, що мають значення для справи, що призвело до неправильного вирішення справи або питання*, можна навести наступну справу.

Так, у справі №810/6007/15 за позовом Кодебської Ольги Михайлівни до Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ "Радикалбанк" Савельєвої Анни Миколаївни про визнання протиправною бездіяльності та зобов'язання вчинити певні дії, 01.02.2016 Київським окружним адміністративним судом прийнято постанову, згідно з якою адміністративний позов задоволено.

Зокрема, згідно з матеріалами справи позивач просив визнати протиправною бездіяльність Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію Публічного акціонерного товариства "Радикал Банк" Савельєвої А.М. щодо не включення Кодебської О.М. до переліку вкладників ПАТ "Радикал Банк", які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за Договором банківського рахунку від 09.07.2015 №18303/П-1-980; зобов'язати Уповноважену особу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію Публічного акціонерного товариства "Радикал Банк" Савельєву А.М. подати до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб інформацію щодо Кодебської О.М. як вкладника, яка має право на відшкодування коштів за вкладами в ПАТ "Радикал Банк" за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за Договором банківського рахунку від 09.07.2015 №18303/П-1-980.

Свої вимоги позивач мотивував тим, що між нею та ПАТ "Радикал Банк" було укладено договір банківського рахунку, згідно з яким банк відкрив їй поточний рахунок у гривні. Зазначила, що на її поточний рахунок були перераховані грошові кошти у розмірі 200 000,00 грн. Однак, після віднесення ПАТ "Радикал Банк" до категорії неплатоспроможних, відкликання ліцензії та початку процедури його ліквідації, Уповноваженою особою Фонду на ліквідацію ПАТ "Радикал Банк" Савельєвою А.М. її безпідставно не було включено до переліку вкладників, які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Посилаючись на порушення Уповноваженою особою Фонду приписів Конституції України та Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", позивач вважає бездіяльність відповідача щодо не включення її до переліку вкладників ПАТ "Радикал Банк" протиправною та такою, що порушує її право на отримання гарантованої суми вкладу.

Київським окружним адміністративним судом встановлено, що між позивачкою та ПАТ «Радикал Банк» було укладено договір банківського рахунку від 09.07.2015 № 18303/П-1-980. Цього ж дня - 09.07.2015 Кадебською О.М. здійснено поповнення банківського рахунку за договором на суму 200 000 грн.

Разом з цим, постановою Правління Національного банку України від 09.07.2015 № 452/БТ ПАТ "Радикал Банк" віднесено до категорії неплатоспроможних, а з 10.07.2015 – запроваджено тимчасову адміністрацію.

Крім цього, на підставі постанови Правління Національного банку України від 09.11.2015 № 769 «Про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію ПАТ «Радикал Банк» розпочато процедуру ліквідації банку. У зв'язку з цим, Фонд з 13.11.2015 розпочав виплати коштів вкладникам даного банку через банки-агенти.

Листом від 13.11.2015 № 3329/15 позивачку повідомлено про те, що відповідно до положень ч. 3 ст. 38 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» є нікчемною трансакція ПАТ «Радикал Банк» щодо перерахування на користь Кадебської О.М. грошової суми з призначенням платежу «Поповнення поточного рахунку» на суму 200 000 грн. (проведена 10.07.2015 о 08:55).

Вирішуючи спір по суті, суд першої інстанції наголосив, що посилення відповідача на п.п. 1, 2, 7 ч. 3 ст. 38 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" як підстави нікчемності трансакції суд оцінив критично, виходячи із наступного.

Згідно трансакції банком не здійснювалось безоплатно відчуження майна на користь позивача, банк не відмовлявся від власних майнових вимог, а прийняті зобов'язання виникли на підставі договору банківського рахунку після внесення коштів позивачем на рахунок у банку. У позивача наявна квитанція (дійсність якої не спростована відповідачем), яка згідно пункту 2.9 Інструкції про проведення касових операцій банками в Україні, затвердженої постановою Правління Національного Банку України від 01.06.2011 №174, є підтвердженням про внесення готівки у відповідній платіжній системі. *Таким чином, п.1 ч.3 ст. 38 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" не підлягає застосуванню.*

Крім того, відповідачем не надано доказів, що підтверджують те, що внаслідок вчиненої позивачем трансакції банк став неплатоспроможним або виконання грошових зобов'язань банку перед іншими кредиторами повністю або частково стало неможливим, що *виключає ознаки нікчемності, визначені п. 2 ч. 3 ст. 38 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб"*.

Також, відповідно до п. 7 ч. 3 ст. 38 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" правочини (у тому числі договори) неплатоспроможного банку є нікчемними, якщо банк уклав правочини (у тому числі договори), умови яких передбачають платіж чи передачу іншого майна з метою надання окремим кредиторам переваг (пільг), прямо не встановлених для них законодавством чи внутрішніми документами банку. *Тобто, відповідно до цього пункту можливо вважати нікчемним правочин, якщо умови договору передбачають переваги (пільги), які не передбачені законодавством та документами банку.*

Судом встановлено, що договір банківського рахунку №18303/П-1-980 від 09.07.2015 не передбачає жодних пільг (переваг) для Кодебської О.М., які б не були передбачені законодавством чи внутрішніми документами банку. Право на отримання відшкодування за рахунок Фонду гарантування вкладів передбачене ст. 26, ст. 38 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" для всіх вкладників банків фізичних осіб, а тому неможливо стверджувати, що це є пільгою (перевагою), наданою окремому кредитору.

За таких обставин суд не вбачав підстав нікчемності правочину з підстав, визначених п. 7 ч. 3 ст. 38 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб".

Крім того, суд звернув увагу на те, що проведення трансакції працівниками Банку поза межами робочого часу та операційного дня банку та за одним й тим самим часом в одній касі одним і тим же касиром не є підставою для визнання правочину недійсним, оскільки такі підстави не передбачені ч. 3 ст. 38 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", а можуть мати відповідні правові наслідки лише для осіб, що здійснюють операційне супроводження клієнтів.

Також, судом першої інстанції зазначено, що відповідно положень частини третьої статті 228 Цивільного кодексу України *питання недійсності правочину у разі недодержання вимоги щодо його відповідності інтересам держави і суспільства вирішується виключно судом.* Проте, судового рішення про визнання недійсними трансакції, вчиненої 10.07.2015, як і договору банківського рахунку від 09.07.2015 №18303/П-1-980, відповідачем не надано.

За таких обставин твердження відповідача щодо нікчемності трансакції про перерахунок на поточний рахунок Кодебської О.М. грошових коштів у розмірі 200 000,00 грн. є припущенням, яке не доведено належними доказами у встановленому законом порядку.

Разом з цим, колегія суддів Київського апеляційного адміністративного суду не погодилася з таким висновком суду першої інстанції, виходячи з наступного.

Відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 38 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» протягом 30 днів з дня початку тимчасової адміністрації уповноважена особа Фонду зобов'язана забезпечити перевірку договорів, укладених банком протягом одного року до дня запровадження тимчасової адміністрації банку, на предмет виявлення договорів, виконання яких спричинило або може спричинити погіршення фінансового стану банку та які відповідають одному з таких критеріїв, серед яких, зокрема, договори про здійснення кредитних операцій та інші господарські договори, що мають на меті штучне виведення активів банку.

За частиною першою статті 36 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» з дня призначення уповноваженої особи Фонду *призупиняються всі повноваження органів управління банку (загальних зборів, спостережної ради і правління (ради директорів) та органів контролю (ревізійної комісії та внутрішнього аудиту).*

Правочини, вчинені органами управління та керівниками банку після призначення тимчасової адміністрації та уповноваженої особи Фонду, є нікчемними (частина третя статті 36 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»).

Аналогічна правова позиція викладена у постановах Верховного Суду України від 20.01.2016 № 6-3133цс15 та від 17.02.2016 № 6-1601цс15.

За таких обставин, суд апеляційної інстанції дійшов до висновку, що *Уповноваженою особою Фонду правомірно та обґрунтовано визнано нікчемною трансакцію по зарахуванню коштів, оскільки остання була вчинена під час дії обмежень після запровадження тимчасової адміністрації та була спрямована на створення штучного обов'язку Фонду гарантування щодо відшкодування грошових коштів.*

Крім того, судова колегія апеляційної інстанції звернула увагу, що посилення суду першої інстанції на відсутність судових рішень про визнання недійсною трансакції чи договору банківського вкладу є безпідставними та не відповідають законодавству.

Згідно з частиною 2 статті 228 ЦК України передбачено, що правочин, який порушує публічний порядок, є нікчемним.

Правочини (у тому числі договори) неплатоспроможного банку є нікчемними також ж з таких підстав, зазначених у частині 3 статті 38 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб".

Вказані нормативно-правові акти передбачають, що у відповідних випадках договори є нікчемними в силу закону. *Відповідно, визнання договорів нікчемними не потребує видання певного акту.*

Така правова позиція викладена в ухвалі Вищого адміністративного суду України від 22.06.2015 року № К/800/27961/15.

З підстав неповного з'ясування судом обставин, що мають значення для справи, що призвело до неправильного вирішення справи або питання, колегією суддів апеляційної інстанції скасовано постанову Київського окружного адміністративного суду від 1 лютого 2016 року та прийнято нову постанову від 13 квітня 2016 року, якою відмовлено у задоволенні позову.

Як приклад скасування судового рішення з підстав порушення норм права проаналізуємо постанову Київського окружного адміністративного суду, ухвалену за результатом розгляду **справи №810/380/16** за адміністративним позовом Трохимця Дмитра Петровича до Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію Публічного акціонерного товариства «Радикал Банк» Савельєвої Анни Миколаївни, третя особа: Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити певні дії.

Відповідно до постанови Київського окружного адміністративного суду від 24.02.2016 у задоволенні адміністративного позову Трохимця Дмитра Петровича відмовлено.

Разом з цим, відповідно до постанови Київського апеляційного адміністративного суду від 19.05.2016 постанову Київського окружного адміністративного суду від 24.02.2016 скасовано та ухвалено нову постанову, якою адміністративний позов задоволено. Визнано протиправною бездіяльністю Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію Публічного акціонерного товариства «Радикал Банк» Савельєвої Анни Миколаївни щодо невиключення Трохимця Дмитра Петровича до Переліку вкладників, які мають право на відшкодування коштів за вкладом у Публічному акціонерному товаристві «Радикал Банк» за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Зобов'язано Уповноважену особу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію Публічного акціонерного банку «Радикал Банк» Савельєву Анну Миколаївну подати до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб додаткову інформацію про Трохимця Дмитра Петровича як вкладника, який має право на відшкодування коштів за вкладом у Публічному акціонерному товаристві «Радикал Банк» за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

При скасуванні постанови Київського окружного адміністративного суду, суд апеляційної інстанції виходив з наступного.

Процедура визначення вкладників, які мають право на відшкодування коштів за вкладами, включає такі етапи: 1) складення уповноваженою особою Фонду переліку вкладників та визначення розрахункових сум відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду; 2) передача уповноваженою особою Фонду сформованого переліку вкладників до Фонду; 3) складення Фондом на підставі отриманого переліку вкладників Загального Реєстру; 4) затвердження виконавчою дирекцією Фонду Загального реєстру.

Відповідно до матеріалів справи колегією суддів встановлено, що *позивача не включено до переліку вкладників у зв'язку із визнанням нікчемним договором банківського вкладу на підставі статті*

38 Закону України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб” та статті 228 Цивільного кодексу України, з тих причин, що вказаний правочин порушує публічний порядок та спрямований на незаконне заволодіння майна держави.

Разом з тим, колегією суддів апеляційної інстанції встановлено, що Уповноваженою особою Фонду гарантування вкладів фізичних осіб не визначено конкретної підстави нікчемності правочину неплатоспроможного банку, що передбачені у частині третій статті 38 Закону України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб”, та не наведено з яких підстав вбачається, що договір банківського вкладу, що укладений з позивачем, має ознаки нікчемного правочину.

Посилання на п.п. 1, 2, 7 ч. 3 ст. 38 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» як підстави нікчемності трансакції колегія суддів оцінила критично, оскільки, згідно трансакції банком не здійснювалось безоплатно відчуження майна на користь позивача, банк не відмовлявся від власних майнових вимог, а прийняті зобов'язання виникли на підставі договору банківського рахунку після внесення коштів позивачем на рахунок у банку.

Більш того, у позивача є квитанція (дійсність якої не спростована відповідачем), яка згідно пункту 2.9 Інструкції про проведення касових операцій банками в Україні, затвердженої постановою Правління Національного Банку України від 01.06.2011 № 174, є підтвердженням про внесення готівки у відповідній платіжній системі.

Таким чином, п. 1 ч. 3 ст. 38 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» не підлягає застосуванню.

Суд апеляційної інстанції звернув увагу, що відповідачем не надано доказів, які підтверджують те, що внаслідок вчиненої позивачем трансакції банк став неплатоспроможним або виконання грошових зобов'язань банку перед іншими кредиторами повністю або частково стало неможливим, що виключає ознаки нікчемності, визначені п. 2 ч. 3 ст. 38 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб».

Крім того, Уповноваженою особою Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію Публічного акціонерного товариства «Радикал Банк» Савельєвою Анною Миколаївною не надано доказів, які б свідчили, що зазначений правочин є таким, що порушує публічний порядок чи спрямований на порушення конституційних прав і свобод людини і громадянина, знищення, пошкодження майна держави.

В силу положень частини третьої статті 228 Цивільного кодексу України питання недійсності правочину у разі недодержання вимоги щодо його відповідності інтересам держави і суспільства, його моральним засадам вирішується виключно судом.

Проте, колегія суддів апеляційної інстанції зауважила, що судового рішення про визнання недійсним договору банківського вкладу матеріали справи не містять, а про існування таких судових рішень ні суду, ні сторонам не відомо.

Разом з тим, судом апеляційної інстанції встановлено, що **кошти позивачем внесені через касу банку до запровадження тимчасової адміністрації банку**, про що свідчать наявні в матеріалах справи докази, зокрема, квитанція.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції, колегія суддів дійшла висновку, що судом першої інстанції невірно надана правова оцінка обставинам справи у частині визнання протиправним та скасування наказу, визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання Уповноваженої особи включити до переліку інформацію про позивача, ***оскаржуване судове рішення постановлено з порушенням норм матеріального та процесуального права, а саме: п. 1 ч. 3 ст. 38 Закону України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб” у даному випадку застосуванню не підлягає.***

Необхідно приділити увагу також питанню ***розмежування судової юрисдикції у межах розгляду справ щодо державного регулювання ринків фінансових послуг***, оскільки, значну частку, а саме скасованих судових рішень становлять саме рішення, відповідно до яких судом було невірно визначено підсудність таких спорів.

Наприклад, ухвалою Київського окружного адміністративного суду від 19 травня 2016 року закрито провадження в адміністративній справі №810/5747/15 за позовом Хоменка Андрія Миколайовича до Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію "Комерційний банк "Стандарт" Ірклієнка Юрія Петровича про зобов'язання відповідача включити його до переліку вкладників ПАТ "Комерційний банк "Стандарт" та подати до ФГВФО додаткову інформацію про позивача як про вкладника, який має право на відшкодування коштів, які зберігались у ПАТ "Комерційний банк "Стандарт".

Закриваючи провадження у даній адміністративній справі, Київський окружний адміністративний суд виходив з того, що справу не належить розглядати у порядку адміністративного судочинства із наступних підстав.

Відповідачем по даній справі зазначено уповноважену особу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію публічного акціонерного товариства «Комерційний Банк «Стандарт» Ірклієнко Ю.П.

Отже, суд першої інстанції дійшов до висновку, що фактично *дана особа є ліквідатором ПАТ «Комерційний Банк «Стандарт», який не є суб'єктом владних повноважень, оскільки у силу положень ст. 36 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», Фонд набуває всі повноваження органів управління банку та органів контролю з дня початку тимчасової адміністрації і до її припинення.*

У силу вимог ч. 6 ст. 77 Закону України «Про банки і банківську діяльність», Фонд гарантування вкладів фізичних осіб у день отримання рішення Національного банку України про ліквідацію банку набуває прав ліквідатора банку та розпочинає процедуру його ліквідації відповідно до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». *Тобто, фактично ліквідатор є виконавчим органом банку.*

Відповідно до ч. 2 ст. 2 КАСУ, до адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності Конституцією чи законами України встановлений інший порядок судового провадження.

Частиною 3 ст. 2 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" передбачено, що законодавство про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом при розгляді судом справи про визнання неплатоспроможним (банкрутом) банку застосовуються з урахуванням норм законодавства про банки та банківську діяльність.

У свою чергу, ст. 1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» передбачено, що цей Закон визначає структуру банківської системи, економічні, організаційні і правові засади створення, діяльності, реорганізації і ліквідації банків. У пункті 6 ст. 2 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" вказано, що ліквідація банку - процедура його припинення як юридичної особи відповідно до законодавства.

Виходячи із системного аналізу вищевикладених норм та, ураховуючи положення ст. 12 Господарського кодексу України, суд першої інстанції дійшов до висновку, що **на спори, які виникають на стадії ліквідації (банкрутства) банку, не поширюється юрисдикція адміністративних судів.**

Крім того, даний висновок суду повністю узгоджується з правовою позицією Верховного Суду України, викладеною у постанові від 16.02.2016 у справі № 826/2043/15 за позовом УПФУ у Васильківському районі Дніпропетровської області до Уповноваженої особи ФГВФО щодо ліквідації ПАТ "Брокбізнесбанк" Куреного О.В.

Суд першої інстанції звернув увагу на те, що спірні правовідносини, які виникли між позивачем та відповідачем не мають ознак публічно-правого спору. Вирішення даного спору, згідно чинного законодавства, віднесено до юрисдикції місцевого загального суду.

Разом з цим, колегія суддів апеляційного суду з таким рішенням не погодилась та скасувала вищезазначену ухвалу Київського окружного адміністративного суду, а справу направила для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Скасовуючи вищезазначену ухвалу Київського окружного адміністративного суду, колегія суддів апеляційної інстанції зазначила, що дійсно, виходячи із системного аналізу норм законодавства, та враховуючи положення ст. 12 Господарського процесуального кодексу України, на спори, які виникають на стадії ліквідації (банкрутства) банку, не поширюється юрисдикція адміністративних судів. Аналогічної позиції дотримується ВСУ у постанові від 16.02.2016 у справі № 826/2043/15.

Однак на думку Київського апеляційного адміністративного суду спір, який має місце у даній справі, не стосується процедури ліквідації банку, правовідносини, що виникли у даній справі є відмінними від тих, які мають місце у справі, за якою Верховний Суд України прийняв згадане рішення, а тому посилання на нього суду першої інстанції є необґрунтованим.

Колегією суддів апеляційної інстанції зазначено, що *у даній справі мають місце інші відносини, що стосуються включення до реєстру вкладників, який є підставою для відшкодування гарантованої суми вкладу Фондом.* У даному випадку уповноважена особа Фонду, формуючи відповідний реєстр та передаючи його до Фонду, виконує процедурні, публічні функції держави, що стосуються гарантованої державою суми банківського вкладу, яка відшкодуватиметься незалежно від перебігу процедури ліквідації банку (продажу його майна) за рахунок наявних у державного органу – Фонду коштів. У даному випадку у фізичних осіб виникають майнові вимоги не до банку-боржника, що ліквідується, а до держави в особі Фонду.

За таких обставин, колегія суддів апеляційної інстанції дійшла висновку, що даний спір щодо включення до реєстру вкладників, який є підставою для відшкодування гарантованої суми вкладу Фондом, підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства.

Крім того, Київський апеляційний адміністративний суд наголосив на недопустимості зловживання правом позивача на розгляд його справи повноважним судом, а також повазі до принципу юридичної визначеності, про що неодноразово зазначав Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях.

Отже, колегія суддів апеляційної інстанції дійшла висновку, що дану справу належить розглядати у порядку адміністративного судочинства, а судом першої інстанції неповно з'ясовано обставини у справі та порушено норми матеріального права.

Наведемо ще один приклад.

У справі №810/2035/16 за адміністративним позовом Мельничука Вадима Васильовича до Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ "Радикал Банк" Савельєвої Анни Миколаївни, третя особа: Фонд гарантування вкладів фізичних осіб про визнання бездіяльності неправомірною та зобов'язання вчинити певні дії, Київським окружним адміністративним судом 17 червня 2016 року відмовлено у відкритті провадження у справі.

Зазначену ухвалу Київського окружного адміністративного суду скасовано Київським апеляційним адміністративним судом та направлено справу до суду першої інстанції для продовження розгляду.

Відмовляючи у відкритті провадження у справі, Київським окружним адміністративним судом встановлено, що як вбачається з позовної заяви, *відповідачем зазначено уповноважену особу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію публічного акціонерного товариства «Радикал Банк» Савельєву Анну Миколаївну.*

Отже, фактично дана особа є ліквідатором ПАТ «Радикал Банк», який не є суб'єктом владних повноважень, оскільки у силу положень ст. 36 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», Фонд набуває всі повноваження органів управління банку та органів контролю з дня початку тимчасової адміністрації і до її припинення. У силу вимог ч. 6 ст. 77 Закону України «Про банки і банківську діяльність», Фонд гарантування вкладів фізичних осіб у день отримання рішення Національного банку України про ліквідацію банку набуває прав ліквідатора банку та розпочинає процедуру його ліквідації відповідно до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». Тобто, *фактично ліквідатор є як виконавчий орган банку, а не як суб'єкт владних повноважень, що здійснює владні управлінські функції по відношенню до банку як підконтрольної установи.*

Судом зазначено, що уповноваженою особою на ліквідацію ПАТ «Радикал Банк» Савельєвою А.М. не здійснюються владні управлінські функції на основі законодавства, що відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 3 КАСУ є необхідною ознакою суб'єкта владних повноважень.

Таким чином, суд першої інстанції дійшов висновку, що *позов*, поданий на розгляд суду до уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію публічного акціонерного товариства «Радикал Банк» Савельєвої А.М., *не має ознак публічно-правового спору, даний відповідач у спірних відносинах не є суб'єктом владних повноважень* у розумінні статей 3, 17 КАСУ, а тому позовні вимоги не належить розглядати у порядку адміністративного судочинства.

Разом з цим, колегія суддів апеляційної інстанції звернула увагу, що пунктом 25 Постанови Пленуму Вищого адміністративного суду від 20 травня 2013 року № 8 «Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів» визначено, що відповідно до частин першої та другої статті 3 Закону України від 23 лютого 2012 року № 4452-VI "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" Фонд гарантування вкладів фізичних осіб є установою, що виконує спеціальні функції у сфері гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку. Фонд є юридичною особою публічного права.

Оскільки, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб є державною спеціалізованою установою, яка виконує функції державного управління у сфері гарантування вкладів фізичних осіб, то спори, які виникають у цих правовідносинах, є публічно-правовими та підлягають розгляду за правилами КАС України.

Також, Київський апеляційний адміністративний суд вказав, що обов'язковою ознакою публічно-правового спору із суб'єктом владних повноважень є здійснення цим суб'єктом владних управлінських функцій, які повинні здійснюватися відповідним суб'єктом саме у тих правовідносинах, в яких виник спір. Відповідачем у справі є суб'єкт владних повноважень – уповноважена особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, яка на час виникнення правовідносин була наділена владними управлінськими функціями на основі законодавства.

Враховуючи зазначене, на думку колегії суддів апеляційної інстанції, позивач вірно звернувся до суду з даним позовом у порядку адміністративного судочинства.

Ухвалу Київського адміністративного суду про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі скасовано, як таку, що прийнята з порушенням норм процесуального права, що призвело до невірної по суті вирішення справи.

Отже, **судова практика** – це досить об'ємний правовий масив, що вміщує у собі різноманітні як за походженням, так і за юридичною силою акти правосуддя: рішення, постанови, ухвали, листи, роз'яснення, накази. Рішення суду на сьогоднішній час виконують не лише функцію «акту правосуддя» (процесуальний документ на основі норм матеріального і процесуального права), але й являються певним регулятором під час виникнення прогалин та юридичних колізій у законодавстві.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що результати узагальнення судової практики розгляду **спорів з приводу реалізації публічної фінансової політики, зокрема зі спорів у сфері державного регулювання ринків фінансових послуг** свідчить, що судді Київського окружного адміністративного суду у своїй правозастосовній діяльності дотримуються принципів адміністративного судочинства, зокрема, принципу законності, згідно з яким суд вирішує справи відповідно до Конституції, законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також застосовує інші нормативно-правові акти, прийняті відповідним органом на підставі, у межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією та законами України.

Такі висновки підтверджуються статистичними даними, зокрема, кількістю рішень, скасованих судами апеляційної та касаційної інстанцій.

Водночас слід зазначити, що найбільше скасовуються рішення судів першої інстанції з підстав неправильного застосування норм, які регулюють визначення підсудності адміністративних справ. Саме у даній групі найчастіше спостерігається помилкове застосування норм законодавства, як судами першої, так і апеляційної інстанції.

Тому, незважаючи на всі добрі наміри законодавця, інколи під час визначення підсудності у категорії справ зі спорів у сфері державного регулювання ринків фінансових послуг лишається певне коло питань, окремі положення законодавства не враховують усіх нюансів даних відносин, що виникають на підставі цих норм, великою мірою мають бланкетний характер, інколи характеризуються недосконалістю та правовою невизначеністю. Такий стан справ потребує ґрунтовних наукових досліджень проблем підсудності справ зі спорів у сфері державного регулювання ринків фінансових послуг, результатом чого має стати удосконалення матеріального та процесуального законодавства, що дозволить уникнути спорів щодо підсудності зазначеної категорії справ, посилить ефективність захисту прав, свобод і законних інтересів особи у сфері публічно-правових відносин, сприятиме стабільності судової системи та збільшенню довіри до неї.

Крім того, вироблення однакової судової практики при застосуванні законодавства сприяє оперативності та ефективності розгляду справ, підвищує рівень захищеності прав і свобод громадян. Про важливість питання однаковості правозастосування свідчить і те, що відповідно до ст. 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод.

Водночас слід зазначити, що для формування єдиної судової практики застосування законодавства під час розгляду справ зі спорів у сфері державного регулювання ринків фінансових послуг та з метою покращення якості розгляду даної категорії справ, для усунення помилок, які виникають при їх розгляді, бажаним є надання судами вищих інстанцій роз'яснень або методичних рекомендацій стосовно напрацьованих ними правових позицій з даного питання.

Суддя Київського окружного
адміністративного суду

Журавель В,О,